

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I.
N-rul 3.

Comitetul de direcție Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 27 APRILIE 1924.

C U P R I N S U L:

PROBLEME SOCIALE: Societatea de mâine	Vasile Goldiș
Restaurarea Moșilor	G. Bogdan-Duică
Individualizare prin universalitate	Ion Clopoșel
ACTUALITĂȚI: Inviere	Al. Ciura
Cum să scriem?	Sextil Pușcariu
Cipariu și Kant	G. Bogdan-Duică
Un colț de liniște	I. Agârbiceanu
POLITICA EXTERNĂ: Slavii în noua Europă și Basarabia	N. Dascovici
INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Un program studentesc	O. Ghibu
Reforma învățământului	Vlădescu Răcoasa
DISCUȚII LITERARE: „Scrisori bănățene” de Cora Irineu	G. Bogdan-Duică
SĂNĂTATEA PUBLICĂ: Un program biopolitic	Dr. I. Moldovan
Alcoolismul	Dr. S. M.
PROBLEME ECONOMICE: Capitalul țării noastre	V. C. Osvadă
SATE — ORAȘE — REGIUNI: Țara Oltului	G. Șerban
Turda	T. Mureșanu
CRONICI DIVERSE: — Muzica populară românească în streinătate (O. G.) — Greșeli de limbă (A. Banciu) — Reviste școlare — Republica Austriacă — Recenzii medicale (Dr. Voina) — Săptămâna economico-financiară — Fapte și observații săptămânale — Bibliografie — Curiosități.	

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, STRADA BABA NOVAC NR. 5.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

POP ȘI BERCEANU

MAEȘTRI CIZMARI

CLUJ, STRADA BABA NOVAC No. 5

E X E C U T Ă

ARTISTIC GHETE FINE
ȘI PANTOFI ELEGANȚI
DE BĂRBAȚI ȘI DAME
CU PREȚURI MODERATE

BANCA CRISSOVELONI

S. A. R.

CENTRALA: BUCUREȘTI. SUCURSALE:
NEW-YORK, CONSTANTINOPOL,
BRAILA, CONSTANȚA, GALAȚI, SIBIU,
CLUJ. BĂNCI AFILIATE: PARIS, VIENNA.

Efectuează operațiuni de devize în
condițiunile cele mai avantajoase

Telefon 427, 379, 62. Capital 200 milioane lei.

Secția devizelor sucursalei Cluj

Localitatea climaterică „Colibița”

Boli nervoase

judetul Bistrița-Năsăud, — Gara
Borgobistrița iar de acolo cu tren
industrial 9 km. până în Colibița.

Munți de brad cu înălțime de
2000 metri.

PREȚURI MODERATE.

Boli de inimă

„ALBINA”

INTREPOZITE
ȘI SOCIETATE
COMERCIALĂ
ANONIMĂ

CLUJ, Piața gării, Telef. 5-71

Capital social 6.000.000 lei

Linie proprie de garaj. —
Inmagazinează tot felul de
mărfuri. — Acordă împru-
mut pe gaj de marfă. —
Finanțează afaceri comer-
ciale și industriale.

IMPORT

EXPORT

INDUSTRIA SÂRMEI S. A.

CLUJ

FABRICA: GHIRIȘ. :: (JUD. TURDA)

F A B R I C Ă M:

Sârmă laminată pentru fabri-
cele de cue. — Fer de beton.
Scoabe. — Cue de tot felul.

Sârmă arsă, arămită, tare.

Sămă de oțel. — Ar-
cui de mobilă. — Sâr-
mă ghimpată.

Agrafe.

••

Cereți ofertă dela singurul încredințat
cu vânzarea produselor noastre:

FERARIA S. A. CLUJ

Calea Victoriei No. 29.

TELEFON No.:

4-40. 3-47.

ADR. TELEGR.:

„Feraria” Cluj

LAURENȚIU
LENGYEL
L Ó R I N C Z

Fabricant
de
mobile artistice

A R A D
Bulevardul Regina Maria No. 21

Abonați revista „Societatea de mâine“! Apariția unei publicațiuni săptămânale cum este revista noastră, reclamă mare cheltuire de forțe intelectuale și materiale. Ne străduim să fim de mult folos pentru public, să-l servim cât se poate de bine. Suntem în drept să cerem însă și publicului o apreciere obiectivă și atentă și să răspundă întreprinderii noastre, înscrind-se în cât mai mare număr printre abonații revistei. Facem sacrificii, consacram toate orele noastre de muncă pentru a să asigurăm o prosperitate cât mai mare revistei „Societatea de mâine“, în credința că publicul ne va înțelege și va face și el mica sa jertfă plătind înainte abonamentul. Nu vom avea decât abonați plători înainte, pentru că nimeni nu poate pretinde dela noi să-i acordăm credit, într-o vreme când nici noi nu ne răzimăm pe credite și când peste tot circulația creditului este atât de redusă. Prosperitatea noastră este în funcțiune de abonați. Vom fi oglinda fidelă a frământărilor sociale și economice, ne vom păstra independența până la sfârșit, însă oricâte sacrificii am face știm că totul este zadarnic dacă publicul nu ne întovărășește cu simpatie și înțelegere. Și ar fi păcat de cheltuieli și de oboseală. Ne permitem deci a face apel către cititori să ne trimită cât mai repede posibil abonamentul lor.

[X] **LOTERIA SINDICATULUI PRESEI ROMÂNE DIN ARDEAL ȘI BANAT**, oferă publicului cel mai bun plasament. În scimbul sumei de 2 lei, costul unui bilet, oricine poate câștiga 100.000 lei. Loteria Sindicatului Presei Române din Ardeal și Banat oferă 5412 câștiguri în sumă globală de 500000 lei, având câștiguri principale de 100.000 lei, 50.000 lei, 25.000 lei, 10.000 lei etc. Loteria se va trage irevocabil la 16 August 1924 în Cluj, în prezența autorităților și a publicului. Câștigurile sunt garantate. Cine dorește să aibă un frumos câștig fără nici un rizic, să comande bilete de Loterie pentru „Căminul Presei“ din Cluj.

Comenzile se fac prin mandat postal, minimum costul a 10 bilete, la sediul Loteriei Sindicatului Presei Române, Cluj, Piața Unirii 29. Costul a zece bilete este 20 lei. Biletele se vor remite recomandate ripn poștă.

COMUNICAT

Toți d-nii funcționari de stat, civili și militari sunt rugați a se prezenta cu legitimațiile respective la mag.

„MISSIR“
din Cluj, unde vor cere
10% reducere
din prețurile fixe la
toate mărfurile de
manufactură.
DIRECȚIUNEA.

**LUCRĂRI
GRAFICE
EXECUTĂ
TIPO-
GRAFIA
VIAȚA
CLUJ, STR.
BABA
NOVAC 13.**

**FABRICA DE
CELULOZĂ
BRAȘOVEANĂ
SOCIETATE ANONIMĂ
ZĂRNEȘTI**

**Intreprinderea Electrotehnică Românească
TEODOR MAIOR Cluj**

CALEA VICTORIEI 7 TELEFON 577
Reprezentantul Fabricii de Electromotoare „ENERGIA“

Execută: Instalații de lumină, transmițeri de forță, centrale de lumină și forță, instalații complete de semnalizare. Atelier special pentru bobinarea electromotoarelor, dinamouri și magnetouri reparații de acumulatori, magnetizarea potocavelor dela aparatele de aprindere.

Furnizează: Electromotoare de orice tensiune și cai putere, dinamouri și generatoare. Becuri pentru orice tensiune și intensitate luminoasă. Materiale de instalație. Vase de gătit, teare de călcat, etc.

Stațiune proprie de încărcat și verificat acumulatori.

PALATUL NOUTĂȚILOR

FENYVESY & SAMUEL

**MARE MAGAZIN DE
COSTUME, PORDESIE,
ROCHII GATA PENTRU
DAME ULTIMA MODĂ
DE PARIS.**

BRAȘOV Telefon 482

DR. OCT. C. PUȘCARIU

SPECIALIZAT LA PARIS

BOLI GENITO-URINARE

SIFILIS

CYSTOSCOPIE

București, Str. Brezoianu 26 bis

Wlaat & Wlaat

Fabrică de lingerie

Brașov

Revista SOCIETATEA DE MÂINE a plecat la drum abia după ce și-a asigurat colaborarea unui mănunchiu însemnat de scriitori și o astfel de organizație administrativă încât revista să poată dăinui cât mai mult prin propriile sale mijloace. Cititorii noștri vor constata cu bucurie că în jurul SOCIETĂȚII DE MÂINE se grupează aproape toți scriitorii ardeleni de pe vremuri, cari vor aduce în paginile ei acea atmosferă curată de idealism care a fost tăria noastră în trecut și va fi garanția dezvoltării noastre în viitor. Dânsii vor lua cu satisfacție la cunoștință, că revista noastră a obținut colaborarea regulată a celor mai de seamă teoreticieni bucureșteni ai științelor sociale și economice, în frunte cu d-l D. Gusti, directorul „Arhivei” și „Institutului Social Român”, cari sunt întreprinderile române cele mai serioase pentru cercetări științifice asupra societății și statului.

Nu ținem în mare secret constituirea redacțională și administrativă a SOCIETĂȚII DE MÂINE, căci n'avem nimic de ascuns. Dăm aici adesiunile exprese de până astăzi ale colaboratorilor noștri și suntem siguri că ne vor onora în curând și alți oameni ai condeiului cu scrisul și încrederea lor, îndatăce se vor convinge de bunele noastre intenții și de rostul întemeiat al publicației acesteia:

COMITETUL DE DIRECȚIE: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupăș, Onisifor Ghiu, Vasile C. Osuadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel.

COLABORATORI: I. Agârbiceanu, Dumitru Antal, N. Bagdasar, Axente Banciu dr. Lucian Borcea, dr. Al. Borza, A. Buteanu, Al. Ciura, A. Cotruș, Ilie Cristea, N. Dașcovici, Silviu Dragomir, Aurel Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vasile Gherasim, Vladimir Ghidionescu, N. Ghulea, dr. Axente Iancu, Petru Icuș, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. Const. Lăcea, dr. Aurel Lazăr, dr. Aurelian Magier, ing. Macșai, Augustin Maior, dr. Sabin Manuila, Simeon Mehedint, Ștefan Metes, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Păclășanu, Petru E. Papp, Ecaterina Pitiș, Iosif Pogan, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, dr. Gh. Preda, dr. Oct. C. Pușcariu, I. Rem. Anselme, Valeriu Seni, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. Mihail Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Gongă, C. Sudeșanu, H. Teculescu, D. Ionescu, dr. Aurel Voinea, dr. Ion Voinea, Tiberiu O. Vormic.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof.-ziarist Alex. Lupeanu
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murdăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii mari: prof. Ghergar.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior
Târgul-Mureș: Iosif Jumanca
Maramurăș: I. Bîrlea și dr. Vasile Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Vasile Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. Ioan Raștroiu

— ÎN BUCUREȘTI reprezentantul nostru redacțional este d. Gh. VLĂDESCU-RĂCOASA, asistent universitar de sociologie (st. Frumoasă 48.)

— Onorații noștri cititori cari doresc să citească în mod regulat revista sunt rugați a și da numele la administrație achitând minimumul 4 numere înainte, adică lei 48. Avem nevoie neapărată să fim înformați în prealabil, pentru a ști ce tiraj să tragem și să ne aprovizionăm din vreme cu hârtia necesară.

Au apărut din Buletinele editate de despărțământul Sibiu al „Asociațiunii” până acum: Nr. 5. Pentru o geografie medicală a Ardealului (broș.). Nr. 6. Răspânditorii de lumină. Un început bun (f. v.) Nr. 7. Câștiguri monstruoase (f. v.) Nr. 8. Unui artist-desenator (f. v.) Nr. 9. „Marele Galeotto” (broș.). Nr. 10. „Liga Bunătății” (broș.) Nr. 11. Impotriva boalelor sexuale (broș.). Nr. 12. Toate plugurile umblă (broș.). Buletinele se răspândesc gratuit, tipărite fiind pe spesele câtorva oameni de inimă și din câștigurile avute cu conferințele din Sibiu. Dacă nu se răspunde la cerere e dovadă că foile volante sau broșurile s'au epuizat.

Alte cărți: O. Ghiu: După cinci ani dela unire. H. Petra-Petrescu: Un tăciune și un cârbune. H. Petra-Petrescu: Nu e numai la noi așa.

CURIOZITĂȚI ȘTIINȚIFICE

Grindell Mathehew a inventat mijlocul de-a distruge, prin unde electrice, avioanele aflate până la 5 mile înălțime. Invenția constă în producerea unei forțe generatoare de emisiune a unor unde electrice având puterea de-a arde și topi tot ce nădărnicesc în calea lor. Deci puterea distructivă a acestor unde este în funcție de forța electrică pusă în joc.

Instalația, care ar permite acțiunea eficientă a acestor unde până la 5 mile înălțime și pe-o întindere de 50 mile în jurul Londrei, ar costa, după calculele făcute, 3 milioane lire sterline.

La 1 Maiu a. c. se deschide stațiunea balneară nou reconstruită

Instalațiuni moderne de băi.
Hotel nou. Lumină electrică.
Apeduct. — Salon de cură.
Muzică permanentă. — Locuri de sport, parcuri, păduri, etc.
Bucătărie românească și germană. — Comunicația ideală prin gara Radna, pe linia principală București—Arad.

LIPOVA

CARDIACI! FEMEI!
NERVOȘI! REUMATICI!
Cea mai ieftină stațiune din țară!

Cereți prospecte!

Inaugurarea festivă la 1 Iulie 1924.

DIRECȚIUNEA BĂILOR LIPOVA (BĂNAT).

Îngrijire medicală distinsă.
Pentru asigurarea confortului modern, direcțiunea a investit un capital foarte mare ridicând edificii noi și reconstruind pe cele existente. — Ape minerale superioare, bogate în acid carbonic. Clima constantă, moderată.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

CLUJ, DUMINECĂ 27 APRILIE 1924

Anul I.

N-rul 3

EXEMPLARUL 12 LEI

SOCIETATEA DE MÂINE

Societatea de mâine se plămădește prin cea de azi. Precum prezentul este produsul trecutului, tot astfel germenii viitorului se pârguesc prin prezent. Vizăm societatea omenească în general, în special organismul social, pe care îl constituie neamul românesc și năzuința noastră este să aflăm și să luminăm legile reglatoare ale ființei acelei societăți și mai vârtos să contribuim la evoluția prosperă a națiunii române pe calea fericitei desăvârșiri.

Dar simțim și mărturisim, că acela, care conștient în orice chip acționează în atelierul, unde se țese aceea ce numim umanitate, are suprema datorie să fie el însuși definitiv dumerit asupra scopului ce urmărește și asupra mijloacelor efective, de cari se poate uza.

Înțeleg că trebuie să fixăm crezul nostru referitor la evoluția socială, să orientăm pe aceea, asupra căreia dorim să acționăm, despre credințele noastre privitoare la rostul societății omenești.

Nu mă simt însă nici dator, nici îndreptățit să dau program. Revista aceasta nu servește nici partid, nici persoane, nici ideologii preconcepuate, ea este tribuna liberă, de unde toți aceia, cari au ceva de spus în legătură cu viața socială în general și îndeosebi cu cea românească, pot să-și propage credințele, întrucât acestea vor fi izvorâte din laboratorul gândirii întemeiate pe rezultatele relativ definitiv verificate ale științei.

Mă simt însă dator să fac profesie de credință mea proprie. Și atunci mărturisesc, că eu socot ca supremul scop al omenirii creșterea de situații, în cari individul să se simtă bucuros că trăiește și vesel gata să aducă în orice moment orice jertfă pentru acele condiții, despre care crede, că îi procură lui și semenilor săi acea bucurie de a trăi.

Credința mea este rezultatul tuturor frământărilor, de cari am avut parte în viață până acum, al studiilor, pe cari le-am putut face și al meditațiilor urmate cu stăruință îngăduită de rosturile situațiunii și ocupațiunilor mele. Expunerea și fundamentarea știin-

țifică a acestei concepții pretinde volume. Eu însă scriu articol și nici nu cred, că-mi va fi dat vre-odată să așez și să expun în sistem credințele mele referitoare la organismele sociale omenești. Fixez deci și acum numai adevărurile generale, pe cari se întemeiază credința mea și deocamdată las mai mult să se ghicească soluțiile atâtor probleme capitale, îndeosebi ale vieții românești, rezervându-mi să revin din când în când, după putință, în coloanele acestei reviste asupra uneia ori alteia din complexul atât de vast al chestiunilor actuale, cari trebuiesc să ne preocupe.

Trei sunt factorii principali, cari determină viața omenească și a căror împletire cu condițiile secundare și adeseori întâmplătoare, de hazard, ale acelei vieți produce seria infinită a formațiunilor sociale, precum și gradul de progres al acestor atât de diferite formațiuni pe scara ascendentă spre scopul suprem al omenirii.

Acești factori sunt: raportul dintre om și natură, raportul dintre om și om, raportul dintre om și absolut.

Chipul, cum aceste raporturi sunt rezolvite în cazurile concrete, constituie și caracteristica statică și evolutivă, și gradul de progres al fiecărei formațiuni sociale. Progresul, bineînțeles, se orientează spre scopul suprem al omenirii.

Aceste trei raporturi stau în strânsă legătură între olaltă și rezultatul influențării lor asupra vieții constituie aceea ce numim *civilizațiunea umană*. Gradul de progres al civilizațiunii oricărei formațiuni sociale este determinat prin măsura, în care raporturile din întrebare îndeplinesc misiunea lor de a apropia pe om de scopul lui suprem. Acest scop însă se va apropia și deci civilizațiunea umană va progresa: *majorând gradul și neîncetând posibilitatea exploatării utile și rezonabile a naturii prin om, — micșorând gradul și neîncetând posibilitatea exploatării omului prin om, și — orientând gradul și neîncetând raportul dintre sufletul omenesc și absolut spre facilitarea celor două condițiuni esențiale ale progresului civilizatoric.*

Iată rostul celor trei factori: raportul dintre om și natură, raportul dintre om și om, raportul dintre om și absolut.

În această concepție a civilizațiunii umane factorul al treilea, raportul dintre om și absolut, la aparență, ar juca un rol secundar, ar fi mai mult numai un aport prețios pentru ceilalți doi factori. În realitate însă acesta al treilea factor este cel mai important, fiindcă majorarea exploatării naturii prin om și micșorarea exploatării omului prin om se face cu ajutorul intelectului omenesc rezultând din experiența vieții și studiarea științifică a fenomenelor aparținătoare domeniului celor doi factori ai civilizațiunii.

Intelectul omenesc însă și experiența vieții sunt mărginite. Rațiunea chiar prin condițiile funcționării sale este oprită a se întinde dincolo de limitele realității experimentabile și trebuie să îngăduie controlarea constatărilor sale prin repetiția neîncetată a analizării fenomenelor fizice și sociale. Dar mai presus de toate aceste fenomene, sufletul omenesc cere limpezirea raportului său cu absolutul, cu infinitul, pretinde categoric lămurirea sa cu referință la cauza inițială și scopul final. Rațiunea este exclusă din acest domeniu al trebuințelor sufletești. Locul rațiunii îl ia credința.

Dar tocmai fiindcă ea este ferită de controlul atât de subred și vecinic dubios al analizei științifice și tocmai fiindcă rațiunea prin chiar esența ființei sale este oprită a se avânta în domeniul inexperimentabil al absolutului, pentru aceea credința, care totdeauna este religioasă, are asupra sufletului omenesc și astfel asupra vieții omenești putere diriguitoare incomparabil mai covârșitoare, decât adevărurile câștigate prin rațiune și experiența vieții în domeniul raportului dintre om și natură și acel dintre om și om.

Pentru aceea istoria este cea mai grăitoare dovadă, că credințele au primat și primează întotdeauna toate celelalte resorturi motrice ale acțiunilor omenești și toate epocile de hotărâtoare avânturi ale omenirii se vor afla în funcțiune de răscolirea energiei credinței. Este deci de cel mai mare interes pentru civilizațiunea

umană, ca această categorică trebuință a sufletului omenesc să fie utilizată în scopul suprem al omenirii și adusă în concordanță cu ceilalți doi factori principali ai vieții omenești.

Situațiunea dată în chestia raportului dintre om și natură constituie cultura materială, cea referitoare la raportul dintre om și om cultura socială și cea care privește raportul dintre om și absolut este cultura morală a fiecărui organism social. Aceste culturi se împletesc, foarte adeseori sunt inegal progresate, câte odată una din ele primează în măsură păgubitoare pe celelalte, fără îndoială se influențează puternic întreolaltă, vorba lui Eminescu „virtutea e ușoară, când ai ce-ți trebuiește”. Armonia lor desăvârșită este idealul.

Care este condițiunea desăvârșirii?

Înainte de toate progresul trebuie să fie neîntrerupt. Posibilitatea progresului este infinită. Pentru aceea toate utopiile, cari fixează scopuri și situații definitive, între ele cea a lui Marx, sunt jucării ale fanteziei. Cum orice progres omenesc se făptuește în societate și cum societatea este ceva psihic și nu material, doctrina materialismului istoric va fi plasată curând în muzeul ipotezelor moarte. Viața este un fluviu, care trebuie să curgă mereu spre oceanul necunoscut al destinului.

Dacă apoi raportul dintre om și natură, acel dintre om și om se construiește prin munca intelectuală și experiențele vieții, și dacă raportul

dintre om și absolut se subtrage dela controlul oricărui rezon, atunci este mai presus de orice îndoială, că desăvârșirea acestor raporturi în înțelesul și interesul civilizațiunii umane condiționează și evoluarea lor neîntreruptă și deplina libertate a acestei evoluări.

Oricine va înțelege, că împedirea scrutării tainelor naturii în scopul de a o subjugă omenirii, precum și oprirea doctrinelor și a experimentărilor sociale în scopul de a micșora treptat și în urmă a desființa integral exploatarea omului prin om, precum și siluirea raportului dintre om și absolut sub orice pretexte la aparență rezonabile, constituie veritabilă crimă la adresa civilizațiunii umane. Libertatea desăvârșită a vieții și a tuturor manifestățiunilor ei este soarele, care coace fericirea omenirii.

Adevărul, dreptatea și iubirea apropiie pe om de om. În măsura desăvârșirii celor trei raporturi omenești se va întemeia solidaritatea umană și eu cred în idealul turmei unice și al unicului păstor, care nu va fi forța brută, ci desăvârșirea sufletească.

În lumina acestor adevăruri se pot întrezări soluțiile firești ale celor mai multe probleme, cari bat azi la poarta gândirii și a iubirii noastre de neam și de oameni.

Organismele sociale, semințiile, națiunile ori statele, cari nu se pot adapta eternei legi a civilizațiunii, se ofilesc, se osifică, decad ori chiar se desființează.

VASILE GOLDIȘ

Î N V I E R E

O rază de soare răsbate prin geam: o solie grăitoare din o lume transcendentală.

Firicele de pulbere se ridică până la ea, saltând vesele, chemate de un glas tainic, spre zări necunoscute.

Se ridică și saltă dar jocul lor e totuși așa de greoiu, căci n'au aripi, să se ridice în slavă!

*

Mă întreb: când am auzit, pentru întâia dată acest glas tainic, și totuși așa de cunoscut?

Și gândul mă poartă departe-departe, în josul anilor, în vremea senină a copilăriei, când eram și eu un firicel de pulbere, cu aripi plâpânde, ce încearcă cel dintâiu sbor.

„Clopotele — spunea bătrânul clopotar — după prohodul Domnului, zboară departe din turnul bisericei, până la Roma. Și acolo rămân până la Sâmbătă

noaptea, spre Dumineca Invierii.

Atunci vin iarăși acasă, ca să vestească praznicul Invierii.”

Credeam tot ce spunea clopotarul, căci era față bisericească, ales că nu mai auziam nici un dangăt de clopot. Numai băieții mai mărișori zimbeau cu neîncredere, spunând că clopotele au rămas tot la locul lor din clopotniță, atât numai că limba le e legată.

Se și cereau să meargă în clopotniță, să se convingă.

Dar clopotarul îi ocărea, amenințându-i, că n'are să le mai dea drumul niciodată să se mai urce la clopote.

În noaptea Prohodului adurmiam târziu, cu gândul la clopotele ce pribegeau. Nu mă durea de clopotul cel mic, pe care era greu să-l tragi în trei dungi, nici de cel mare, pe care îl tră-

geau numai băieșii flăcăi, ci regretam clopotul cel mijlociu. Cu acesta se începea ucenicia în marea artă a clopotăriei, pe care am ajuns și eu s'o ating în zilele luminoase ale copilăriei mai răsărite...

Din zilele dintâi ale postului Paresimilor aveam o toacă în cimitir, și alta în curtea bisericii.

Era o artă aceasta, mult mai înaltă, în care n'am reușit să mă desăvârșesc nici odată, rămânând un simplu diletant...

Încercam eu, cu multă strădanie, dar nu isbuteam de loc. În schimb admiram pe băieșii, cari știeau să scoată atâta armonie, isbind toaca cu ciocanele de lemn, învărtind-o cu măiestrie, sprijinind-o când cu umărul stâng, când cu cel drept. Loviturile porneau arare, ca ecouri ce răspundeau din dealurile de aproape, urcând într'un ritm tot mai săltăreț, până atingeau culmea. Scădeau apoi, încet-încet, până se încheiau într'un final de trei lovituri măestre.

Din noaptea Vinerei mari și până în zorii Duminecei, toaca trebuia bătută fără întrerupere, căci altcum priveghiul Domnului ar fi suferit știrbire.

În preziua marelui praznic, aflam prilej să ne strecurăm până la treascurile din deal, cu toate amenințările și obstacolele, ce întâmpinam. Știam că treascul cel mare avea să se descarce cel dintâiu.

Geamurile aveau să țiuiască și noi săriam veseli din așternut, fără să fi închis un ochiu toată noaptea.

Aprindeam luminițele de ceară, încunjuram biserica, și când tata cânta, pentru întâia oră „Hristos a înviat din morți”, treascul cel mare se descărca cu un vuet prelung, sguduind geamurile bisericei, și trezind ecouri, din dealurile, ce dormeau încă, învăluite în văluri de ceață.

Și inimile noastre mîtitele tremurau de atâta fericire, ca sub o povară mare, ce abia o mai puteau suporta, răspunzând, cu o convingere ce ne stărnăia lacrimi:

— Adevărat că a înviat!

Gândește-te, cetitorule, la aceste zile de slavă ale copilăriei, a ta și a mea — și, pe urmă, să ne întrebăm cu poetul:

— Unde-s șirurile clare?...

AL. CIURA

RESTAURAREA MOȘILOR

Nu întreb: Este Moș?... ci întreb: Este Român care să-și poată închipui Ardeal fără Moși? Dela răspunsul la această întrebare, care nu vrea să fie patetică, ci numai etnică și etică, atârână tot ce trebuie făcut pentru Moși; dela el și strădania, ca Moșii să nu se piardă cu fărâita, cu scăderea treptată a subminării economice. Dar a fost o tristețe, ca Moșii să apară ca cerșetori, în prefectura Clujului (care de multe ori a tremurat de ei) și aici să-l roage pe d. m. Cipăianu, să le facă dreptate. Dl Cipăianu a plecat se pare convins și a făgăduit bine. Dar nu trebuia să ajungă Moșii să aibă în acest mod dreptate; dreptatea lor trebuia să fie cunoscută din capul locului; firește, chiar venind mai târziu, ea va fi binevenită.

Situația lor, Moșii o datoresc, în parte, și conducătorilor lor. În înțelesul următor: Ei nu au intervenit la timp, să lămurească durerile și drepturile lor. Deși era firesc, ei nu s'au gândit că nu se putea ca toată lumea să le știe; și urma ca ei înșiși să le explice, așezând explicarea pe baza largă, clar și scurt schițată, a istoriei lor.

Altădată, alți șefi moșești au făcut astfel de lucruri; și azi, eu vreau să le aduc numai aminte de felul cum un șef de Moși trebuie să lucreze, cum a lucrat — altădată firește.

Când revendicările naționale moderne au început, la 1848, pe câmpul libertății din Blaj, Moșii au fost o primă grijă a națiunii întregi. În programa dela 1848 s'a votat deci și punctul:

„Națiunea română cere desființarea decimei, adică a zeciuiei (Zehend) metalelor create în patria aceasta, care decimă e o aderărată piedecă pentru lucrarea minelor. La toți proprietarii de fodini, fără osebire între urburari și metalurgi, să li-se dea același drept în privința măsurii hotarului fodinei”.

Vorbind mai târziu despre Avram Iancu, la 1872 (*Transilvania*, p. 255), G. Barițiu raportă: „Punctul 6 din protocolul adunării dela Blaj 1848, despre ștergerea decimei metalurgilor etc. se adoptase în unanimitate în favoarea locuitorilor munteni. Punctul 14, în care se cereau comisiuni mixte, spre a regula relațiunile teritoriale, de agri, de păduri etc., iarăși fusese adoptat per eminentiam în favoarea muntenilor și în a locuitorilor români din scaunul Sibiului și din districtul Brașovului. Dar cui îi păsa, în a. 1850/51, de asemenea cauze particulare, districtuali, locali, pe când imperiul tot se mai cutremura din temelii? *Îi păsa poporului pe care-l durea amar și-i păsa lui Iancu și consoților săi de*

arme în acei munți... În fine, totuși începură să iasă comisiuni la fața locului și se spune că, anume pe la 1852, regimul ar fi fost foarte aplecat a face din partea fiscolei mari concesii poporului”.

Rețin din acest pasaj lumina ce cade asupra prezentului: glasul poporului suferitor al Moșilor a găsit la 1848 un ecou milos, etic, românesc, cuminte în câmpul libertății. Și era mai-mai să se facă ceva, dacă... Dar acest „dacă” nu merită a fi complectat. Rețin deci numai învățătura generalizată: *Mișcările naționale mari sunt datoare să aibă grije de Moși. Acum suntem în mișcare națională mare; acum suntem datori a îngriji de Moși.*

Pe câmpul libertății dela Blaj se află și Simeon Balint, vrednicul preot al celor două credințe: în Dumnezeu și în neam.

Văzând că dorințele aprobate și susținute la Blaj nu au sortii de îndată realizare, Balint a descins din munte la Sibiu și stând în fața guvernatorului Carol Schwarzenberg i-a povestit toate apăsările îndurate de Moși. Schwarzenberg a cerut un — memorandum; eroul-popă i l-a dat imediat, în 8 Martie 1852, să cetească negru pe alb, că în țară nu este dreptate.

Ce grăia venerabilul Balint?

Urmează în extras:

Noi, în munții noștri, suntem vechi. Ca noi de vechi sunt și drepturile noastre! Și ale noastre au fost: „toate câte a voit Dumnezeu a așeza și a produce prin acele ținuturi, pentru foloasele și nutrirea noastră a locuitorilor dintr'ânsele”. Noi, cei de azi, mai putem simți rousseau-ismul și epicismul acestui text grandios; ori ni s'au tămpit inimele, încât seamănă cu petrite reci și albe din pâraie?

Nu mai seculii XVIII și XIX ne-au înălțat, continuă Balint, din drepturi, care sunt: dreptul lemnăritului de foc, de trebuințele noastre economice; mai vârtos la lucrul minelor sau al băilor. Era un drept foarte vechiu! Un drept al unor oameni liberi; căci zice mai departe preotul Balint: „Noi, locuitorii comunităților muntene până după anul 1700 nu numai am fost oameni liberi de orice servitute iobăgească și de alte strămătorări însoțite cu aceea, ci totdeauna am avut drept de proprietate și dispunere liberă și după plac, și ca comunități și ca persoane morale, cu hotarul nostru, și ca oameni particulari, fiecare în moșia sa”. Aceasta era teza memoriului: a desfășura trecutul liber; a-i pune în față prezentul rob; a cere restaurarea libertății. În vorbe

simple, cum îi șade bine Munteanului, el cerea tot. Pentru ce epigonii nu voesc să ceară, tot astfel, tot?

Și apoi Simion Balint începu dovada sa, dovada istorică: Diplomele principilor Bethlen, Apafi și alții recunoscuseră vechiul drept de proprietate în hotarele și pădurile moșești „tocma cu aceea modalitate, precum se recunoșteau și se întăreau și privilegiile altor aristocrați”. Despre datorinți iobăgești, în acele diplome nu se face „nici cea mai puțină pomenire”. „Moșii dau numai onorarii omagiale”, mai vârtos cu prilejul înscăunării principilor.

Vin apoi o mulțime de scripte vechi, care se întind până la a. 1800, prin care „intituliile noastre comunale, din sfatul și sub sigilul propriu al comunei au conferit oamenilor particulari, din terenul comun al satelor, locuri: spre a-și ridica case, iară altora le-au dat facultate a stârpi păduri, pentru ca să-și facă fânate și locuri de sămănătură”. Vin și contractele de cumpăratori dela — sat. Astfel spun: *Comuna moșească era o unitate economică și administrativă care, autonom, hotărâ de avutul său, de soarta sateanului său și a casei, pășunii, agrului, pădurei acestuia!*

Mai mult: Balint arată cum însuși Statul a fost silit să cumpere dela aceste — sate autonome pământ pentru trebuințe care interesau și fiscole: Era la 1790, când erariul a cumpărat pădurea Viresu di vârșiu din proventul bășagului dela Sohodol, Bistra, Câmpeni și Cărpiniș, spre a înlesni lucrul băilor pentru Roșeni, Abrudeni și Corneni, cari avuseseră grijă să-și cumpere privilegiul de opidani și municipali. La 1790 era apărut, așadar, conflictul economic în care erariul (Statul) luă partea „opidului” producător de aur.

S. Balint arată apoi cum idea și încercarea sclăvirei începe a pătrunde în munți. Și această încercare merită o amintire: Austria căută bani, metal. Cum intră în Ardeal, curând după 1700, se ivesc în munți șpanii și provizorii camerali sau fisco-dominali și (ceva mai târziu) urme de robotă. Sub pretext că „regulează datorințele comunităților către fisc”, oficialii camerali începură a sistematiza robote, introducând însă rescumpărarea prin taxe (sanctionate de Curte la a. 1776). Dar contractul fu călcat; oficialii cerură munci neînvoite; procesul fu dublat de esecutia militară (1819 și 1837). Executorii chiar bătură pe oameni cu câte 100 și 150 de bețe, iar „aleșii comunali cari purtau procesul fură omorâți cu finerea în prinsori”. Și totuși unele comune nu fă-

cură nici un serviciu iobăgesc! Dar, durere, nu toate.

Tirania fiscală a Austriei fragmenta astfel și independența veche, și mândria libertății; lega brațele de munci abuziv cerute; introducea treptat robia. Balint scrie cu durere: „Din oameni liberi să fim înfărați de iobagi fiscali, lipsiți de drepturile avute“.

Statul străin, austriac, nu avea inimă pentru Românul moț, căruia îi cerea jertfe în acord cu politica sa generală, cuprinsă în cunoscuta maximă: Să facem țară săracă, apoi catolică, apoi germană.

Sclăvia în munți Nemții au introdus-o. Ei au plecat, în sfârșit; plece și cele mai mici urme ale înaintării lor — imperialiste-economice!

Să-l urmărim, însă, înainte pe popa Balint, pe înțelept-grăitorul popă al munților dela 1848.

Cu toate nedreptățile arătate, totuși, „lemnul de foc, de case și alte încăperi, cu atât mai puțin pentru băit, nu s'au subtras“ Moților; pentru băit chiar era liber de orice taxă (ord. din 1817). Erau șireți străinii: „Așa ocuparea dreptului pădurilor nu o simțiră locuitorii întru atâta“, până la 1849, 1850 și 1851, când, ca un fulger, veni o ordonanță și un decret gubernial (21 Aug. 1851) prin care Moților „li-se opri tot lemnăritul și se decise a ni-se da numai sub condițiunea de a plăti taxe“, care se puteau sui și care s'au și suit mereu. De foc se lăsară numai lemnele — uscate, să le adune din păduri depărtate; iar cel sărac să le tragă ori să le care în spate; altfel, pedepse și globiri!

Săraci să-i facem; ce-i pasă Statului — asta era înțelepciunea „comisiei montane ministeriale“ și a guvernului, — dacă cassa sa crește?

Balint a prevăzut tot răul care va urma: Economia rurală a munților se va resturna; băitul se va reduce; mizeria va năvăli în munți. Deoarece, scrie Balint: „Noi economia ni-o ținem prin ținerea vitelor și cultivarea muntoaselor locuri. Aceasta din urmă este nedespărțită de cea dintâiu; amândouă poftesc lemnăritul neîncunjurat; taxele voesc „înjugarea, asuprirea și stărpirea“. Băișagul, în anii 1849—1851, fu lovit și el; măsurile luate erau menite să-l împuțineze, ceea ce trebuia să aibă de efect și împuținarea oamenilor. Lui Balint îi ardea, așadar, și de numărul nației, deși nu era nici statistician modern, nici biolog.

Memorandul se sfârșește cu propuneri practice: O comisie să vie în munți să „deslușească dreptul nostru în privința pădurilor“ și să facă „odată pentru totdeauna o limita-

țiune între noi și regescul fisc“ — din vorbă în vorbă cererea are înțeles și astăzi! —; iar, dacă de drept istoric, de ce-a fost nu se va ținea samă, atunci „totuși, căutând la starea unui popor pe care soartea l-a așezat în locuri muntoase, cu păduri și cărora singur acelea le dau moduri de viață, nu pot să fie excluși dela acele, de care drept nu numai ceilalți frați ai noștri din munții Transilvaniei, dar și Săcuii se bucură“ —; altfel „noi devenim la stare de totale risipiri și proletari“.

**

Pe când apărea memoriul citat, la 1877, G. Barițiu avea impresia că „toate prezicerile“ din el s'au împlinit. Acum erau stăpâni Ungurii; acum ordonanțele le practicau și le înmulțeau cece nu uitaseră că la 1848 Moții fuseseră una din cauzele cele mai de frunte ale căderii lor; principiul proletarizării rămase maximă a a atitudinilor față de locuitorii munților apuseni.

**

Dar care-i interesul românesc, care ar cere ca politica de extracțiune erarială și de strămtorli anti-etnice să continue de-aci înainte? În munți ne trebuie o politică de Stat, care să întoarcă înapoi cursul istoriei, pe care Balint l-a denunțat de mult ca omoritor al Moților; în munți ne trebuie încă și ne va trebui totdeauna o populație viguroasă, care să nu știe — ca astăzi! — ce este umilirea; ne trebuiesc semănări de eroism, nu de cerșetori. Incălcând munții,

în față cu două aspecte, muntenii trebuie să rămâie legătorii de relații între Vestul patriei și centrul ei. A-i strămtori mai departe, ar însemna a ne face complici la măsurile de decălicare, ce atât de mult îi conveniau dominației străine. Problema este etnică; de aceea este și gravă-economică, și gravă-administrativă și gravă-culturală. Acolo, cine nu este cu poporul, este contra lui; și în munți, mai puțin decât aiurea, nu au ce căuta contrari ai poporului.

De aceea Moții au acum trei datorii: A scrie un memoriu istoric și de drept, care să motiveze restaurarea în toate drepturile vechi, a înfățișa acel memoriu de răscolire a arhivelor (și a drepturilor) tuturor celor chemați să hotărască în chestie — și înainte de toate M. Sale Regelui; a nu ceda — nimic din drept.

Cel mai cinstit și cel mai credincios supus al țării, al oricărei țări, este supusul care nu-și părăsește dreptul. Dreptul dovedit birue pe toți, oriunde. De aceea Moții nu trebuie să cerșească în țara lor; nu trebuie să-și facă dreptul dependent de treceri dela partid la partid; nu trebuie să fie nici liberali, nici naționali, nici țărăniști, ci — Moți, care-și văd de țara lor, țară odată liberă, patriarhal-liberă, țară în care este nevoie de restaurări, de câte se pot susține și obține prin luptă continuă.

Dacă idealele au murit în țara Moților, iată acum vine serbătorirea lui Avram Iancu: Este prilej să se încălzească iarăși gândul restaurărilor.

G. Bogdan-Duică

GREȘELI DE LIMBĂ

Forme de plural care, prin mai-muțerie, tind a se generaliza:

Limbele slavonă, română etc. (G. Galaction, „V. Rom.“ nr. 2. 1914 pg. 208). Tot așa Anghel în bucata „Târgul Cucului“ „Măinile tale“; „lauda mâinilor albe“ (E. Ciomac. Conv.-Lit. Nr. 1. 1913 p. 23); „mănele“ (Lamura an III. Nr. 3—4 pg. 166—167); „întind mâinile hrăpărețe“ (Anghel în „Târgul Cucului“); „rănele“ (V. rom. 2. 1914 pg. 196. M. Codreanu) „Necesitățile situațiilor diplomatice...“ (Moldova 2/VII 1915 p. 1 col. 3) „Se aruncă din înălțimele Giraldei“ (V. Rom. 2. 1914. p. 258 Iz. Sadoveanu).

Apoi: atitudinilor, inimelor, rădăcinile etc. etc.

Feminine cu două forme (în — e și —i) la plural avem mai multe ca:

barbe și bărbii, roate și roți, pietre și pietri, ferestre și ferestri, palme și pălmi, numere și numeri, regule și reguli, lampe și lămpi, coade și cozi, sudalme și sudălmii, școale și școli, sale și săli, rane și răni (dar nu râne!) — ceea ce nu ne îndreptățește însă să fabricăm pentru toate femininele câte două forme la plural.

Sunt prea multe și câte avem, să nu le mai sporim fără nici o trebuință.

Să rămânem deci pe lângă formele consacrate: limbi, mâni, situațiuni, înălțimi, atitudini, inimi, rădăcini etc., căci altcum tot mai des o să ne pocnească timpana urechii cetind forme de plural ca: timpii (Moldova, 16/VII. 1915 p. 3. col. 3) sacrificiele (Ap. Naț. 15 Oct. 1922 p. 10.) etc. etc.

Arete Banciu.

INDIVIDUALIZARE PRIN UNIVERSALITATE

Individualismul a sfârșit prin a fi desavuat pe toată linia. Cine nu simte în mod instinctiv că omul este în cea mai mare parte produsul mediului social, că el datorește atâtă societății, iar în viață va purta după unii răspunderea neîntreruptă de a-și replăti „datoria“ — de exemplu în sensul doctrinei lui Leon Bourgeois? Combătut și disqualificat ca o plagă socială, îndeosebi decând Iisus a intronat ideia jertfei, o depersonalizării, a universalității, adică a contopirii conștiinței personale în conștiința general-umană, individualismul cu nuanța sa de egoism nu mai poate fi obiect de discuție, căci cine-l mai poate legitima? Se impune însă atenției cellalt aspect al său și anume de individualism — individualitate sau personalitate, de creștere ascendentă a valorii personale, de întregire a ființei individuale.

Ce condițiuni viitoare va avea individul pentru ca ființa sa sufletească să se adauge încontinuu, să se înzestreze cât mai bine, să se perfecționeze, să-și umple conținutul? Da, individualismul este în discredite general; dar numai pentru că este lipsit de conținut social. El mai poate fi apărat numai în mod condiționat: în măsura în care se îmbibază de universalism. Până astăzi, sub acest raport, individualismul este sărac. Este de parcurs un drum greu și îndelung. Procesul este de abia deschis...

Unde se va opri procesul de individualizare? O curiozitate instinctivă ne îmboldește să scrutăm zărilor viitorului. Materialul pus la îndemână noastră este foarte vast. Generoșii gânditori, din antichitatea clasică până în zilele noastre, au întemeiat grandioase sisteme vizionare cari ne-au înfățișat mai degrabă antiteze inconciliabile, decât soluții împăciuitoare. Pleoariile au fost calde de ambele părți, atât la aceia cari preconizau universalitățile *ante rem* (aprioristii), cât și la aceia cari admiteau exclusiv universalitatea *post rem*, și n-au lipsit nici de aceia cari s-au declarat pentru calea de mijloc (universalitatea *in re*). Cele două tabere extreme n-au dezarmat până astăzi, nici în filosofia pură, nici în sociologie. Și astăzi sunt unii cercetători cari proclamă supremația entității sociale asupra individului, supunerea oarbă a cetățeanului față de colectivitate, iar alții cari nu recunosc decât realitatea individului. De o parte colectivistii, iar de alta individualistii (atomistii, nominalistii). Dintre sintezele conciliatorii cele mai de seamă de dată recentă amintim pe ale cugetătorilor: Guyau, Fouillée, Bourgeois, Vandervelde, Richard, Bouglé.

Grație materialului strâns până

astăzi, nu avem prea multe dificultăți să încercăm transacția. Părerea noastră este că antagonismul nu există decât în aparență. Căci dealungul istoriei orice creștere a conștiinței personale a omului nu s'a înregistrat decât deodată cu o conștiință socială mai dezvoltată; „conștiința personală este cu atât mai bogată, cu cât ea este mai socială“, serie G. Richard (La sociologie générale, Paris 1912, p. 89).

Depildă în domeniul religiei: până să ajungă omul la credința într'un singur Dumnezeu, a orbecăit vremuri multe în bezna rătăcirilor fetișiste, animiste, totemiste. Conștiința sa și-a lărgit extraordinar de mult orizonturile, s'a îmbogățit tinzând spre unitate, spre universalism, spre ideia singurului Dumnezeu.

Progres considerabil înregistrează omenirea deodată cu instituirea monogamiei. Este a valorificare individuală, o ieșire din masa omogenă și confuză. În organizațiile tribale genealogiile familiare se puteau constata exclusiv după femeie. S'au alternat teoriile matronimice și patronimice. Vremea noastră tinde vădit spre o gynandrocrație, adică o monogamie avansată întemeiată pe dreptul de hotărîre al ambelor sexe. „Fără mariajul individual noi n'am fi putut cu mult superiori stării de barbarie; condițiile fiziologice capabile să creeze forme de civilizație superioară ar fi putut lipsi“, spune L. v. Stein (p. 89).

Al treilea exemplu elocvent îl avem în evoluția proprietății. „Procesul de diferențiere al proprietății începe cu alegerea primului șef“ constată L. o. Stein (La question social au point de vue philosophique, Paris 1900, p. 106 și seqq.), iar suprimarea proprietății exclusive a Statului la romani și împroprietărirea plebeilor este evident un semn de civism, de conștiință vie a mulțimilor, de un grad superior al civilizației. Anonimii din turmă simțeau nevoia să se afirme. Incolțiseră în sufletul celor mulți dorul de o viață liberă, ideia egalității, nevoia de a avea drepturi, a participa la conducerea statului și a fi posesorii pământurilor lucrate de ei.

Peste tot, în Orient libertatea era o noțiune abstractă și constituia apajul zeilor și regilor; grecii făcuseră din zei niște făpturi cu patimi omenești, până îi detronară și începură să creadă în liberul arbitru; romanii cuprinseseră substanța libertății în legea formală, — aceste sunt observațiunile

lui Hegel asupra auto-realizării (după Giddings, Sociologie, Paris 1897).

Consecvenți cu aceasta înșiruire de lucruri, nu putem crede că personalitățile au avut vre-un rol prea covârșitor până la formarea cetăților, sau cel puțin că prea mic era numărul personalităților. A avut dreptate A. D. Xenopol când afirma în „Principiile fundamentale ale istoriei“, că „în întâiele începuturi ale societăților rudimentare, acțiunea individului este foarte puțin simțită“ și că „la romani, deauna reînviată prin familiile ce se deauna rinoită prin familiile ce se urcau din plebe, conduse poporul la mărire și la glorie, fără ca niște oameni deosebiți să fi împipărit pe faptele îndeplinite de ea, pecetea individualității lor“ (Iasi 1900, pp. 331-332).

Se poate urmări și documenta cu număr înfinit de exemple istorice, că individualizarea, adăugirea permanență a ființei omenești și caracterul instituțiilor sale, sunt în funcțiune de conștiința socială, de universalism. Cu cât este mai larg câmpul de vedere al omului cu atât este mai evidentă valoarea sa personală. Exact, ca în viața de toate zilele: cu cât un bărbat este mai bine pregătit și are concepții mai clare și mai complexe cu atât și prestigiul, greutatea, autoritatea sa sunt mai impunătoare, iar acțiunea sa primește un timbru mai precis, mai reliefat.

Deci numai în aparență stăm în fața unei contradicții intranșabile; în fond există o determinare reciprocă, o pătrundere mutuală, o reciprocitate cauzală. Are dreptate Fouillée când dorește ca „fiecare membru al unei societăți adevărate trebuie să fie mijloc și scop în același timp; dacă ar fi numai mijloc ar fi redus la sclavaj, iar dacă ar fi numai scop — ar fi un despot.“ Limpezi sunt paginile lui Gaston Richard care a adoptat definițiile germane asupra societății și comunității, înțelegând sub societate o multitudine, o diversitate de care se servește omul pentru a-și realiza propriile sale scopuri, voințele particulare, iar sub comunitate — o ființă nouă, trăind o existență ideală distinctă de a indivizilor (familia, biserica, statul) ieșită din subordonarea voluntară și constantă a voințelor particulare — *întregului*, sistemului scopurilor urmărite în comun (La sociologie générale, pp. 28-30).

Vrednică de a fi urmărită este sîntința social-democrației de a preconiza un astfel de regim social, încât individualitatea, personalitatea să nu fie sacrificată, ci să aibe posibilitățile liberei dezvoltări. De ce să nu se lase libertate manifestățiunii spontane, originale a firilor creatoare? Enigma viitorului nu se lasă deslegată?

Ion Ciopoteș.

SLAVII ÎN NOUA EUROPĂ ȘI BASARABIA

Conferința ruso-română dela Viena, cu tot insuccesul ei, a corespuns unei necesități de verificare a adevăratelor țeluri ale politicii bolșevice în Europa și, mai ales a servit admirabil ca o experiență de laborator, prin reacțiune, la stabilirea prietenilor noastre în fața primejdiilor reale ce amenință România.

Imprecizia formulelor Bolșeviei în politica internațională actuală, caracteristică de altfel temperamentului slav, nebuloasă și plină de necunoscute ca imensitatea stepelor, a fost silită la fixarea unei atitudini pe chestia frontierei basarabene. Plebiscitul, cuvânt magic și înșelător sub influența idealismului wilsonian de liberă autodeterminare, a fost aruncat în balanța conferinței dela Viena cu maximul de efect ce îl putea oferi, în opinia mondială, necunoașterea mai de aproape a Rusiei imperialiste. Un moment am avut impresia că în lumea anglo-saxonă cererea rusească de plebiscit basarabean n'a isbit neplăcut spiritele, iar refuzul categoric, *de plano*, din partea României a trezit oarecare nedumirire. „De ce nu primesc România consultarea voinței populațiunii respective dacă aceasta 'i românească în marea-i majoritate și iubesc patria — mamă?” — părea că se întreabă lumea anglo-saxonă chiar prin scrisul unui ziar din Londra.

Dar n'au trecut 48 ore după refuzul nostru și opinia mondială a fost imediat lămurită asupra cererii rusești de plebiscit.

Parcă de principii wilsoniene și de auto-determinare le arde potențailor dela Moscova cari stăpânesc, de aproape șapte ani, un imperiu prin aceleași mijloace prin care mai 'naainte îl stăpânise regimul țarist! Desigur că nu. Plebiscitul era un pretext îndărătul căruia se ascunde *hotărârea bine chibzuită de a pune mâna pe gurile Dunării* cu orice preț, dacă va azi — mâine, poimâine, când se va putea, spre a relua tradiția marșului cuceritor spre Constantinopol și strămtori.

Prin oficioasele bolșevice *Izvestia* și *Pravda*, ca și prin glasul d-lui Radek, s'a explicat lămurit și de ce: „pentru că soluția la Sud-Est n'a fost realizată nici de puterile centrale, nici de puterile învingătoare, iar politica Rusiei rămâne revoluționară și realistă.”

Cu alte cuvinte, dacă unii sau alții dintre cei puternici realizau direct soluția în Sud-Est instalându-se la gurile Dunării și la strămtori, atunci Rusia realistă se resemna și 'și îndrepta aiurea eforturile cuceritoare. Dar așa bolșevicii văd la gurile Dunării ca și la strămtori punctul de minimă rezistență unde, mărturisesc intenția, au de gând să dea lovitura cea mare pentru

că niciodată nu li-s'a părut momentul mai favorabil.

Presa bolșevică a mers chiar cu preciziunea până a spune că pământul Basarabiei în genere nu prezintă importanță pentru Rusia, care dispune de suficiente teritorii, — tot ce o interesează fiind numai Sudul, adică gurile Dunării.

Din fericeie preciziunile acestea au desvăluit adevărul pentru lumea întreagă și, astfel, *frontiera basarabeană a României a luat, chiar din acel moment, caracterul unei frontiere de interes european, al unei bariere în calea Rusiei pe care din nou au ridicat-o evenimentele, la 1920, așa cum o mai ridicase odată după răboiul Crimei din 1856 prin retrocedarea către Moldova a celor trei județe din Sudul Basarabiei.*

Să nu uităm, însă, că astăzi mai mult ca la 1856 Europa are nevoie de o graniță împotriva Rusiei care să apere gurile Dunării și acea graniță nu este și nu poate fi decât bariera Nistrului cu sentinela română.

Pacea din 1919 a desființat monarhia bi-cefală din Europa centrală care putea contrabalansa, la nevoie, prezența Rusiei pe brațul Chilia dela gurile Dunării, — și a creiat în schimb, în basmul de mijloc al fluviului, două *Stat slave independente: Cehoslovacia și Jugoslavia*. Desigur, faptul acesta 'i un argument în plus pentru Rusia ca să râvnească la gurile Dunării cu orice preț pentru că prin joncțiunea cu ceilalți Slavi, cari n'au experiența conviețuirii laolaltă cu fratele moscovit, precum o au Polonezii, bolșevicii întrevăd puțința de a acționa pe Dunăre până 'n mijlocul Europei, la poalele Alpilor și 'n Adriatică.

Post-a vre-odată Rusia mai aproape de visul secular al țarilor de a-și rezezi Cazacii până 'n poalele Alpilor decât acum, în Europa cea nouă cu așezământul încă subred și cu directivele politice generale confuze pentru multe minți luminate?

Am împins consecințele pretențiilor rusești asupra Basarabiei până la limita lor maximă, de mult cunoscută prin faptele înscrise în paginile istoriei, spre a evidenția importanța *europeană* a graniței basarabene și a trage de aci încheerea asigurătoare pentru noi.

Dar fiindcă am vorbit la început despre Slavi și Basarabia, se cuvine să completăm că nu-i vorba numai de Rusia.

De aceea am și afirmat din primul moment utilitatea experimentală a conferinței dela Viena: ea a verificat valoarea prietenilor și alianțelor noastre.

Intr'adevăr, manifestarea din opinia

publică și din presa celorlalte State slave, cu privire la pretenția de plebiscit a bolșevicilor ca și la drepturile noastre imprescriptibile asupra Basarabiei, a vădit fără nici o posibilitate de îndoială limitele solidarității acestor State cu România într-o comunitate de interese incontestabilă față de noul Statut european.

Vecinii dela Belgrad au mers cu ușurință lor și insuficiența de înțelegere politică așa de departe încât au tăgăduit drepturile noastre asupra Basarabiei prevestind, cu o oarecare satisfacție, posibilitatea recăderii acestei provincii sub apăsarea rusească. Evident, coincidența conferinței dela Viena cu nemulțumirile pentru frângerea Banatului nostru și modul cum au făcut Sârbii evacuarea la Jimbolia, d. ex., ar explica unele scăpări de condei, dar în nici un caz nu pot justifica inferioritatea de concepție politică a conducătorilor dela Belgrad în cadrul unei Europe reorganizată. Dacă la cele manifestate acum de Jugoslavi adăugăm manevrele suspecte cu regimul Stamboliisky, prin acordul secret dela Niș, sau balcanica indelicatete dintr'un ziar dela Belgrad publicată, în loc de bună venire, chiar în ziua când regele nostru descindea la Belgrad pentru nunta regală a fiicei Sale, — avem tot dreptul să privim cu îngrijorare la vecinii Slavi din S-V. și să ne întrebăm de ne sunt prieteni sau dușmani.

Și fiindcă vorbim despre Slavi față de Basarabia, vom nota în treacăt, cu oarecare surprindere, că s'au găsit chiar organe de presă în Cehoslovacia spre a înregistra cu simpatie tendențioase puncte de vedere rusești în privința drepturilor noastre asupra ținutului dintre Prut și Nistru. Știm că Praga este un străvechiu centru al mișcării panslaviste de totdeauna, iar astăzi a devenit, prin evenimentele revoluției rusești, adevărata capitală a gândirii și idealismului politic al tuturor Slavilor. Bolșevicii ruși ca și țariștii au la Praga un centru de largă ospitalitate și de mare reconfort moral. Cu toate acestea, date fiind spiritul realist al Cehoslovacilor și sentimentul lor de înțelegere pentru noua Europă a păcii generale, ne mirăm cum în cazul conferinței dela Viena s'au putut produce manifestările pomenite și ne întrebăm în ce măsură aliații dela Praga pot fi pentru noi un sprijin, cel puțin moral, în toate împrejurările când s'ar pune 'n discuție integritatea actuală a României.

Astfel, „chestia” Basarabiei așa cum au pus-o Rușii la Viena a devenit, pentru noi, un pivot mai sigur de orientare politică externă decât primejdia vagă și puțin probabilă a Ungariei împotriva căreia s'a constituit Mica Antantă. Odată cu examinarea mai se-

rioasă a alianțelor noastre externe, conferința dela Viena ne-a oferit pri-le de meditațiune asupra impreciziunilor unității morale a Slavilor din jurul nostru, cât și asupra rolului ce suntem mențiți a-l juca în mijlocul lor ca reprezentanți ai intereselor generale europene, permanent opuse atât germanismului calculat și organizat, cât și slavismului nebulos când nu este direct anarhic și bolșevist, dar prin aceasta nu mai puțin primejdios.

Singurii Slavi aliați și vecini, Polonia, în împrejurarea conferinței dela Viena, au avut față de noi nu numai atitudinea cuvenită de perfectă loialitate, dar au vădit înțelegerea supremului interes european care face din frontiera apusană a Rusiei europene

un bloc româno-polonez de siguranță și liniște pentru civilizația bătrânului continent.

Examinând situația politică externă a României așa cum rezultă ea după conferința dela Viena, fără reticențe sau gânduri ascunse, credem a face un serviciu de limpezire a relațiilor cu aliații noștri slavi și 'n acelaș o rechemare a tuturor la interesul comun și suprem al respectării noului Statut european.

Integritatea granițelor românești actuale se confundă, mai mult ca oricare alta din Europa centrală, cu interesul general al noului statut politic-teritorial.

N. Dașcovici.

trebuie să-i închizi gura de porcării mari ce spune. Credeam că numai orășenii... Am tremurat toată noaptea subț pricovițele de lână și nu era moale fără saltea nici pernă, iar când isbucnea larma căinilor și urletul ciobanilor, de se trezeau hăurile nopții, mai dormi dacă poți."

2. Tot la *stână*; o descriere clasică; îmi colind memoria și mai că-mi vine a zice că nu are pereche în literatura românească:

„Din ațipiri târzii, mă deșteptă „sborul“ păcurarilor cari se divăneau în revărsat de zori. Focul de brad scânteie și pocnește, fumegos. Baciul Toader grăia amărit, plin de dojană. — Eu la muls, eu jintătar, eu la grele... și sfada păcurarilor răsună în revărsatul zilei ca o socoteală de despărțire și de pustietate. În brădet rătăcește un sunet de talangă. Căii legați se mișcău sforăind, lovind din copită. Matrițele au plecat sub stele în porneală, să pască iarba rourată; dar sterpele dorm. Dorm sterpele — pietre albe, nemișcate și nu știu ce tristețe a cules din lună somnul sterpelor albe. Un ochiu roșu crapă la răsărit; o ruje înfloarește din noapte.

„Vidra prelinge un firicel de argint și coboară repede să stingă setea mieilor care-și sună în vale clopoței limpezi. O boare de cântec crește încet, umple valea și poiana. Cântă păcurarul tânăr, cântec de dragoste și de cătănie. Dorul și iar dorul, melodii nesfârșite din Banat! Toate vrăjile, taina adâncurilor și a pădurilor, răcoarea zorilor și limpeziișul de cristal al apelor de munte răspundeau în cântecul păcurarului cel tânăr.

„Vărfuri de tăcere și de singurătate. N'au înălțimi sălbatece culmile Banatului. Sunt rotunde, cu iarba păscută de turme, rotunde ca pânțele vitelor. Nu mă întristează cu spaime, cu frumuseți trufase, coplesitoare. Păduri, biserici mândre de molizi, cu ce părere de rău le las în urmă și coaste romanate, înspumate în trifoiu sălbatec, unde mă țintesc rar ochi mici de vioale cu vântul lor adânc.

Firea munteanului e mai iute, mai iute, mai tainică, bântuită de o brumă de tristețe pătimase. Așa-i la joc, la cântec, la iubit, în luptă și în răzmeriță. Așa mă tremură un plâns lung din undele argintii de „cânet“, când se amestecă doinele cu noaptea și pornesc să cuprindă în vis și întuneric sat și deal, pădure și case de piatră și numai luna să stea ca o secere de lumină și apele de argint ale Bistrei. Dar până la noaptea deplină cei ce se 'ntorc dela horă mai trezesc cu strgări sgomotoase, ulițele de Duminecă."

3. Și în sfârșit, o caracteristică a unei personalități literare: Victor Vlad Delamarina.

DISCUȚII LITERARE

CORA IRINEU: SCRISORI BĂNĂȚENE. BUCUREȘTI, 1924. (PREȚUL 30 LEI)

Capitolele gingașului volum au titlurile următoare: *Timișoara, Caransebeș, Intre munteni, Bănățană, Lugoj, Prin Torontal, Arad, Tot în Timișoara, Inapoi spre Torontal, In podgorii, In Crișana spre Șiria, Pe drumuri de băjenie*. Singure, titlurile ar putea is-piti pe localnici, despre care bănuim, spre cinstea lor, că au și — cetit această carte de iubire, cum de mult, în literatură, nu li s'a mai arătat sau, mai bine zis, cum *niciodată* nu li s'a arătat. Mi-aduc doară aminte ce comândrie simțiam eu la mândria bănățenească, când aceasta îmi cita pe — Grisellini; și cum chiar cărtoiu d-lui G. Popoviciu despre istoria Banatului a putut să deștepte interes, deși nu este scris ca să placă oricui. Acum, cu paginile Corei suntem departe, departe de vechile descrieri abstracte, reci, istorice, statistice etc. etc. Acum suntem în Banatul cum el se desfășură în toată sclipirea lui fizică și umană, de suprafață supt care bate o viață iubitoare de — multă viață, de față supt care sfârșie viața. Cora trebuie să fi fost o vrăjitoare; descântecul ei a oprit viața în loc și a închis-o în paginile sale palpitătoare. Ce-i va mai fi rămas Banatului?!

Este sigur, în cartea Corei se simte o lăcomie de impresii, care a făcut din ea cel mai neastâmpărat călător și cel mai minuțios ochiu de călător. Acum, la sfârșitul cărții, par'că-i văd capul cu cei doi ochi cari sorb discret lumea, clipește și închid impresia, iarăși sorb și iarăși închid. Și cum se mișcă, se mișcă! Par'că este la întâia căldură a primăverii; depe rămurică o pasere a săltat în iarbă, în razele soarelui, între flori; și bate din aripi, și sare încoaci și încolo, se scaldă în raze de soare și în odihne rari apoi

par'că se lasă amestecată de plăcere la sinul naturei. Cora este pășerica ce cântă vieții un imn cald, curat, desinteresat, cu farmec. Și-l cântă pe pământul nostru!

Capitolele ei sunt bogate, variate; și totuși ele sunt întregi de-o unică muzică, de-o unică constrângere în ramele ce li le pune Cora. *Ceva* din ea construiește cu o arhitectură naivă, simțitoare, care alege repede și pune: ici mai mult din văzul său, din ghicitul său, colo mai puțin, deobiceiu din toate câte puțin, dar ales cu inspirație bună. Tablourile rezultate cuceresc atenția și mulțămesc plăcerea.

Să nu se creadă, însă, că Irineu zugrăvește numai, că este numai un pictor în vorbe. Fetița aceasta are și priviri în psihologia oamenilor; în trecutul lor; în caracterul lor fizic și moral, care-l poartă în siluete pictate cu aceeași economie de mijloace, dar vii; în literatură. O mulțime de figuri apar și dispar, ca la un cinematograf distins: Din *Scrisori* se văd și Bănățenii, nu numai Banatul, se văd mulți, mulți, nu numai Români, ei și străini, care cum i-au ieșit ei în drum. Aceasta nu-i parte mai puțin interesantă; din contră; și ea întărește încrederea în marea inteligență care îmbobocise în creierul Corei. Din când în când partea aceasta ne oferă rânduri, cari pot pune pe gânduri chiar și pe *gravi* descendenți ai eroilor Banatului.

Câteva probe, înainte de a încheia.

1. Cora este la *stână*:

„Se ridică para în sus pe lângă grinzi, se lățește fumul, dar e bine lângă foc. Când se adună păcurarii să-și facă coale și să-și mănânce ciorba de făsu-lă, baci Tudor pornește să cânte și să ne povestească. Cântecul de haiduci mai merg; dar când o dă în snoave,

„Știi că Victor Vlad era lugojan? E îngropat aci, în preajma Timișului său pe cari îl cântă în versuri șugubețe:

Măi Cimișe, dragu meu
Vreare-aș fi în locul tău
Până'n Sebeș, tuși-le
Pe rând tece mândrele
Nu ți-e greu de atâta miere?
Dar tu nu ce becejesci
Tuși și fugi! Lotru mai iesci!

„Trebuie să cunoști puțin pe Bănățean ca să recunoști întru chiparea unui adevărat poet al pământului. A turnat firea țaranului de aci cu gestul, graiul, expresiile lui de toată ziua. Nimic căutat, nimic silit. O putere nebănuită l-a păstrat neatins de înfrâurii intelectuale, — de-o spontaneitate ce-ți joacă sub ochi toată lumina, toată verdeața, toată boarea proaspătă, cu duioșia, cu râsul, cu gluma senină a satului.

„Victor Vlad Delamarina a realizat într'un chip cu totul neașteptat trecerea dela poezia poporană la cea intelectuală — uimitor mai ales când te gândești câte exemplare, de seamă chiar, se pierd sau își greșesc drumul. A deslegat o problemă de limbă, alta de formă, de stil. A introdus elementul dialectal sub titlul ce-i asigură izbânda nediscutată: *humor*ul.

„*Humor*ul său e vervă, glumă fină, duioșie, adevăr, nesfârșite nuanțe de spirit poporan, la care adaugă, nu te înșela: ochiul intelectualului care se privește și își cunoaște izvoarele și tehnica. Să afirm oare acum că *humor*ul său e intelectualizat, și să mă împiedec într'un paradox față de antiintelectualismul său de mai sus? — Dar nu are importanță controversa.

„Ceeace găseșc mai ales temeinic la dânsul e *humor*ul de caracter. Am pierdut fără nici o îndoială într'însul un alt geniu al comediei, un alt Caragiale. Pictura lui are toată puterea notei realiste din poezia poporana bănățeană. Nu a căzut în convențional zugrăvind țărani idilici. Victor Vlad, prietene, a fost poetul țărănimii.“

Textul despre V. Vlad pune o întrebare și despre — Cora Irineu. Adeacă: Să fi fost ea numai păserica aceea care se scaldă în soare și fericită cântă? Și să nu-și fi dat ea samă de cum scrie *gândit*? Ei să-i fi lipsit, ce ea le admite altora: „ochiul intelectualului care se privește și își cunoaște izvoarele și tehnica?“ Nici vorbă; nu i-a lipsit; cartea ei este *natură*, este expresie sinceră, dar a fost *privită* întâiu de Cora cu ochiul intelectual care s'a văzut... de preț și ni s'a găti astfel ca avocatul intelectual să nu piardă procesul naturei, care rămâne fondul vecinic tânăr al scrierii.

Sunt sigur că Irineu Cora va fi cetită, și iarăși cetită, în Ardeal.

G. Bogdan-Duică.

CUM SĂ SCRIEM?

I. GENERALITĂȚI

Necesitatea unei revizuii a Ortografiei române e simțită azi mai mult decât oricând, nu fiindcă problemele ortografice ar pasiona generația de azi, ca pe părinții noștri, ci pentru că broșura Academiei de la 1904 lasă o mulțime de probleme deschise, iar lumea românească dorește să aibă norme ortografice precise. Nu „cum e mai bine“ se întreabă ea, ci „cum am să scriu“, gata să primească fără multă discuție regulile stabilite de o autoritate. Mai ales în provinciile alipite, cu o populație mai deprinsă să nu discute, ci să urmeze, dorința de a avea norme ortografice este cu atât mai mare, cu cât cei mai mulți sântem crescuți într'un mediu strein și nu avem nici măcar siguranța punctuației.

De la înlocuirea alfabetului chirilic prin cel latin, sistemul nostru ortografic a trecut prin trei faze: etimologism, etimologism românesc și fonetism. Principiul fonetic a ieșit biruitor din lupta aceasta. Deși el e cerut și astăzi de opinia publică, totuși e necesar să ne dăm seama că urmarea lui cu o consecvență dusă la extrem nu e cu puțință. Mai întâiu, pentru că semnele grafice de care dispune alfabetul latin — mai sărac în litere decât cel chirilic — nu ajung spre a reda nici chiar pe cele mai caracteristice sunete ale limbei noastre.

Din cauza aceasta idealul urmărit de fonetiști, de a avea un semn deosebit pentru fiecare sunet și fiecărui sunet să-i corăspundă un singur semn, nu poate fi ajuns: C în *care* și în *cer*, sau H în *hoț*, *duh* și *arhivă* sânt sunete cu totul deosebite. Ortografia fonetică ar presupune ca toți fiii aceluiasi neam să vorbească același graiu; cât de puțin se poate spune acest lucru chiar de cei ce vorbim limba literară, o știm cu toții. Dar chiar dacă am presupune că la fixarea unei limbi în scris s'ar adopta un sistem grafic de exactitatea alfabetului întrebuințat de filologi în transcrierile lor fonetice, el n'ar fi corespunzător decât pentru un timp scurt, căci limba evoluează necontenit. Astfel se explică cum de limbi cu o veche tradiție literară, ca cea franceză sau engleză, au o ortografie atât de complicată: semnele grafice care mai de mult corăspundeau rostirei, au rămas cele de acum o sută sau mai bine de ani, pe când pronunțarea s'a modificat necontenit. De aceea pentru orice limbă se potrivește în măsură mai mare sau mai mică vorba unui învățat francez, care spunea că ortografia nu e o haină, ci o travestire a vorbirii. Intr' adevăr, a scrie *oiseaux* și a ceti *oazo* — încât niciuna din literele scrise să nu mai corespundă sunetelor pronunțate — e o travestire. Dar Francezii sau Englezii,

chiar de ar vrea — încercări s'au și făcut — n'ar putea schimba ortografia lor tradițională cu una fonetică, căci în cazul acesta ar trebui să retipărească milioane de cărți, deoarece tot ce s'a imprimat până astăzi n'ar mai putea fi cetit decât cu greutate enorme de generațiile viitoare.

Din norocire, îmbrăcăminte ortografică se potrivește încă bine graiului nostru și îi va sta bine și de aci înainte dacă ne vom îngriji s'o potrivim, prin revizuirea înțelepte, din timp în timp, limbei vorbite. Principiul ce trebuie să ne conducă va fi un *fonetism moderat* ținând seama și de tradiție — care, oricum, nu e de ieri — alaltăieri și reglîndește o statornică nizuință a predecesorilor noștri de a da limbei cea mai potrivită formă exterioară.

Principiul: „scrie cum vorbești“ al fonetiștilor presupune, precum am mai spus, înaintea scrierii, vorbirea corectă și uniformă. În chestiuni de *ortoepe* însă, și chiar de gramatică, sântem adesea dezorientați. De-abia când Dicționarul Academiei va fi gata, vom ști care din două sau mai multe forme întrebuinate în limba literară de azi e cea pentru care s'au hotărît scriitorii noștri mari, și deci cea de preferit. În multe cazuri nici chiar atunci nu vom primi răspunsul, ci numai timpul va face selecțiunea. Varietatea de forme încercă însă mai mult pe dascălul pedant decât pe scriitorul bun, care găsește în simțul său înăscut pentru limba maternă pe cel mai bun povătuitor. Aș zice chiar că limbile, pe care o supraproducție literară și o intensivă gramaticalizare în școli le-a reglementat prea mult încătușate în formule stereotipice nu cuprind posibilități de exprimare atât de vioaie și impresionante, ca limbile în care scriitorul dispune de mai multe forme pentru exprimarea aceluiasi gând.

În articolele următoare voi scoate câteva părți dintr'un raport prezentat anul trecut Academiei Române, cu propuneri cum ar trebui completată broșura de la 1904 asupra ortografiei noastre. Soluțiunile propuse sânt în cea mai mare parte admise de Academie prin faptul că ele sânt urmate în Dicționarul ei. Sextil Pușcariu.

CITIȚI ÎN NUMĂRUL 4:

G. Bogdan-Duică: „Pădurea Spânzuraților“ de Liviu Rebreanu,
Sextil Pușcariu: „Cum să scriem?“,
Radu Dragnea: „Slavii după războiu“,
St. Zeletin: „Labor party și capitalismul“,
Dr. P. Ilcuș: „Ellen Key“,
Dr. Sabin Manuilă: „Balneologie“,
Dr. A. Iancu: „Din lumea copiilor părașiți“.

UN COLȚ DE LINIȘTE

Zdruncinarea psihologică și fiziologică, rămasă deopotrivă peurma războiului, pornește mereu valuri de zbucium, de neașezare, de bolnăvicioasă surescitare, de aventuri cari vor să ia cu asalt tot binele lumii: averea, slava, poziția înaltă socială, nemurirea. Nu mai avem vreme să muncim, dar încă să ne pregătim temeinic de muncă: ne aruncăm de-a dreptul asupra rodului muncii, asupra averii, a bogăției. Nu mai avem vreme să învățăm câteva manuale, de pregătire sistematică nici vorbă nu mai poate fi: ținta pe care o atacăm este însăși poziția socială, rolul politic, cultural, social, pe care ți le-ar putea da pe dreptate numai o sistematică educație, — l-ai putea atinge numai la capătul unei munci din toate puterile. Nu mai avem răbdare să ne înșelăm pe 'ndelete nestemata talentului, dacă ni l-a hărăzit Dumnezeu, ci ofilitori ca niște nouă seminții de zei, nepomenite încă, — dăm asalt nemuririi.

Și toate acestea, dintr'o nevoie neapăsătoare de ascuțită a omului de azi: Să fie zgomot, să fie larmă, să fie strălucire în jurul său. Privirile semenilor să fie ațintite asupra lui! Acesta e scopul suprem, baza existenței, fericirea vieții. Cât mai mulți să te asculte, să te admire, să vorbească de tine. Să sari în ochii tuturor. Lumea să nu mai poată trăi dacă n'ai fi tu, să nu mai aibă la ce se gândi, să nu aibă ce face, dacă nu i-ai da tu mereu prilej de gând, de vorbă, de faptă, de bucurie, de întristare, de avânt sau de desnădejde.

Un individualism selbatic își desfășoară orgiile în jurul nostru. O tendință descreierată de a te scoate în evidență, de-a umbri, de-a copleși, de-a înmormânta pe de-a-proapele cu luxul tău, cu poziția ta socială, cu talentul tău, cu discursul sau cu automobilul tău.

De sigur că nici azi nu avem nevoie de mai multă hrană decât altădată, nici de vestminte mai luxoase, nici de comodități mai mari. În zece ani civilizația noastră n'a putut face salturi mortale, pentru ca azi să ne găsim de-odată cu apetiturile de ultra-civilizație. De sigur că propășirea sănătoasă nu poate fi decât în linia evoluției firești. De sigur că și azi dacă nu învățăm, dacă nu ne cultivăm, rămânem tot așa de mărginiți ca și înainte cu zece ani dacă atunci am fi suferit de aceleași scăderi.

Și totuși azi nu mai dă nime ni-

mic pe educația și cultura adevărată. Cu bună credință un analfabet de azi, ajuns într'o situație socială la care nu putea nici visa înainte de războiu — se vede la locul lui. Mai mult: e gata să sfideze, e gata să pontifice din scaunul pe care șade, ca un adevărat om cu pregătire de-o viață întreagă.

Toate lipsele individuale, întreaga sărăcie sufletească, intelectuală și morală, se ascund foarte bine, sunt înecate de strălucirea cu care se înconjură individul, de larma osanalelor ce se ridică în jurul lui. Aceasta trebuie provocată cu orice preț, aceasta e ținta vieții, — toate celelalte calități și bunuri sufletești n'au nici o valoare, n'au nici o trecere.

* * *

Prin natura sa sociabilă omul totdeauna e bucuros să audă aprecierea bună a de-apropelui său. E un instinct sănătos, și e unul din temeiurile cari fac posibilă viețuirea omului în societate. Buna părere a altora despre tine, e în aceeași vreme un nou imbold pentru o viață frumoasă, superioară, — un îndemn la muncă.

Totdeauna s'au bucurat marii oameni cari au avut cui să vorbească, să predice cu rezultat: E pentru ei o mângâiere, în toate timpurile, să vadă că sămânța ce o seamănă cade în pământul roditor.

Dar, băgați de seamă, grozava sete de azi după avere, după glorie, după nume, nu izvorește din dorința sfântă a sămănătorului de-a face bine, de-a desăvârși viața semenilor săi, ci dintr'un singur motiv: de-a câștiga popularitate, de-a aduna formă cât mai mare în jurul lor, de-a face să se vorbească de ei pe toate drumurile și cărările. Azi nu mai sunt oameni cari să se poată împăca cu anonimul. Mai bucuros răbdă cineva foame și sete, mai bucuros s'ar târî în coate și genunchi, numai să iasă la lumină mare, decât să muncească și să trăiască în tihnă, dar necunoscut.

* * *

N'ași putea găsi decât două explicații pentru aceasta sălbatecă goană de a ne scoate în evidență, de a ne desbrăca de noi înșine pentru a trăi exclusiv în opinia altora, de a disprețui singurul lucru de preț al vieții: munca și tăcere, și de-a ne simți perfect mulțumiți cu deșerata și neproductiva trecere prin viață, producând o singură realitate: zgomotul.

Întăia explicare pentru aceasta apariție bolnăvicioasă am găsi-o în însuși războiul trecut și în urmările lui. Scoaterea în evidență, cu ori ce preț, a individului ar fi, în cazul acesta, exagerata bucurie de a trăi a celui ce a scăpat de moartea pe care a avut-o anii întregi în față. Pentru omul care a scăpat de moarte, într'o mare măsură, el însuși e pentru sine lumea întreagă. Ați încercat cu toții sentimentul în lumina căruia ne pare că se prăpădește lumea întreagă, în cazul cel mai bun, că nu mai are nici un preț, — când ne-a murit cineva de-aproape.

Tot așa, pentru omul ce scapă din gura morții, lumea e el însuși, cu bucuriile, cu plăcerile, cu ambițiile și patimile lui. Ani mulți vor trebui să treacă până va reveni la realitate, dacă zdruncinarea sa psihologică nu a fost prea puternică. Cel scăpat de moarte, de bucurie și din lăcomie, nu se mai vede decât pe el și interesele lui. Viața lui rămâne într'un singur fel posibilă: ca și alții să-l vadă cu ochii lui și pe el, și însuși viața.

Și, de-aceea, nu poate trăi decât fiind centrul vieții altora.

A doua explicare ar fi cu aplicare specială la noi români de după unire. Din clipa în care s'a realizat unirea politică, orice român s'a simțit un stâlp al noului Stat. Oricare dintre noi s'a simțit jicnit greu dacă n'a fost chemat la trebile publice. Oricare s'a simțit disconsiderat dacă a trebuit să-și continue slujba și viața de mai înainte.

Alegeri între oameni, fără suferință, erau și sunt cu neputință. Toți ne vedem de mână întâi. Nu înțelegem pentru ce poate fi în cutare slujbă, fie și foarte înaltă, altul și nu noi. Dacă ar voi cineva să ne selecționeze, am trece, dintr'una, toți la dreapta, fără să-l mai întrebăm.

Cu un cuvânt: odată cu unirea, toți ne-am simțit crescuți în puteri și în destoinicii.

Să fiu bine înțeles: nu intenționez să supăr pe nime, fac o încercare de analiză a psihologiei societății noastre de după războiu.

Este limpede că optimismul cu care am intrat în România mare și în funcțiile publice, încrederea în puterile noastre proprii, — a fost o dovadă de sănătate de rasă și una de aplicare spre orice jertfă. Insufletirea, optimismul, nu sunt de combătut, dimpotrivă.

Dar, nu mai puțin adevărată

este constatarea ce am făcut că după unire, așa am devenit deodată deplini de noi înșine, încât și cei pe care-i știam mai răi între noi, mai nepregătiți, s'au simțit și se simțesc neîndreptățiți dacă nu au fost scoși în evidență, dacă alții le-au apucat înainte, cu un cuvânt, dacă în jurul lor nu s'a făcut nici un zgomot.

Până la un loc poate să fie perfect îndreptățit sentimentul după care azi oricare român se știe *alt om* decât a fost înainte cu zece ani. Dar de-aci și până la răsturnarea lumii întregi, dacă nu ești și tu o țipină a acelei lumi, desigur că e o distanță enormă. Și cum vă explicați altfel uriașul val de critică ce se rostogolește dela Nistru la Tisa necurmat, dacă nu prin excesiva autoapreciere a românului, care vrea ca anume el, și nu altul, să pună țara la cale, fiindcă ceeace nu spune dar gândește — unul fie care e mai bun decât celălalt?

Și atunci cum să nu fie nemiloasa tendință de a te scoate în evidență cu orice preț? Cum să nu fie larmă în jurul tău?

E un imperativ național ca țara să te vadă, să te știe, fiindcă ești ceva deosebit de alții!

În mijlocul acestor valuri spumegoașe ineptate mereu de individualismul cel mai feroce, în centrul larmei și alergării după oameni, cari să te asculte și să te aprecieze, în goana după credincioși, cari să

se adune în jurul altarului tău, cel singur, cel unic, unde vei găsi un colț de liniște? Un loc adăpostit, unde să te poți feri, să te poți gândi, să te poți găsi pe tine cel de care are nevoie Țara și Neamul? Unde vei găsi cetatea în care să se baricadeze omul adevărat, celce trăește din sine, prin sine și pentru alții, împotriva suprasensibilului lărmuitor de azi, care te gonește să te schimbe în aderentul sau adoratorul său?

Nicăiri decât în munca rodnică, săvârșită pentru ea, pentru plăcerea și bucuria de a creia, de a produce, de a crește viețea. Pentru infirmitățile sufletului omenesc există acest singur leac: munca. Munca sistematică, continuă, făcută cu toată inima, fără gând de-a te ridica în ochii altora sau peste alții, prin ea.

Sunt convins, că infirmitățile de azi ale sufletului românesc nu se vor birui până când fiecare din noi nu va avea colțul lui de liniște.

În larma de azi, în îmbulzirea de azi, în neactivitatea generală și în larma tuturor, însănoșire nu poate fi. Ne trebuie colțul nostru de liniște. Iar acesta ni-l dă, pentru unul fiecare, munca pentru care ne-am pregătit. O datorie de Stat și o datorie socială arzătoare e: să punem pe fiecare om la munca lui.

Numai în atingerea zilnică cu sensul vieții, pe care munca îl descopere, putem scăpa aiurările individualismului ce ne ucide azi.

I. Agârbiceanu

„Însă textul autoriului, în cât e cuprins în paragrafi, s'a păstrat și aici nevătămat și după puțină-ne s'a tradus nu numai cât se poate mai strâns după original, ci și mai la înțeles. Cu toate că limba filosofică, și preste tot și în specie precum se află în **scoala cantiană**, e din capul locului mai anevoie de înțeles, iar într'un compendiu așa de restrâns, cum e cest de față, greutatea înțelegerei e chiar neîncungurabilă.

„Spre ușurarea acesteia, pre cât ne fu prin puțință, nu numai ne-am pus toată nevoiața a traduce germanismii mai românește, ci am și adaos, în note, unele notițe delucidătoare, toate după anotațiile aceluiaș autoriu în opul cel mai estins; tăind cele mai de prisos și rezervând numai cele mai esențiale din notele manualului.

„Multă greutate se simți traducând, pentru defectul nu numai în terminii filosofiei românești, ci și în cuvinte ce semnează idei abstracte, cuvinte cari în limba germană și în cele clasice se află copioase, iar întru a noastră mai rare. În aceste cercustări ne folosirăm cu termini latini, mai rar grecești, după exemplul altor limbe chiar și mai avute decât a noastră; și de aceea credem că vom fi scușați.

„Blaj 15 August 1861. T. C.”

Din prefața aceasta rezeese că T. Cipariu își da perfect seamă că este un — Kantian, care **trebuie** să lupte cu lipsurile limbei pentru a-i face, totuși, loc printre Români filosofiei germane.

Din prefața mai reese că după S. Bărnăuțiu filosofia, la Blaj, se mai prelungea până la 1848, când încetă, pentru a fi reluată după nu deceniu.

Cel mai însemnat cuvânt din prefața este însă acela în care se spune, că pustiindu-se filosofia, încetarea ei era simțită **amar**. Ca să fie simțită amar la 1860, înainte de 1848 trebuie să fi fost o plăcere, o fericire. Astfelu prefața aruncă o lumină nouă asupra epocii filosofice a lui S. Bărnăuțiu, epocă a cărei refacere i-o dorim și Blajului, și tuturor centrelor ardelenesti în care filosofia, „știința **divină**” — cum îi zice T. Cipariu — va fi având vreun reprezentant. Trebuia să ne aducem aminte și de aceasta!

G. Bogdan-Duică.

K A N T Ș I C I P A R I U

La 22 Aprilie s'au împlinit două sute de ani dela nașterea lui Kant. La noi, marele filosof va fi serbat de „Societatea filosofică” din București, printr'o publicație interesantă, căreia îi dorim, în special în Ardeal o răspândire cât mai simțită.

Cei mai mari Ardeleni culturali au fost Kantieni, direct sau indirect; direct studiindu-l pe el; indirect studiindu-l în forma lui Krug. Direct: Gheorghe Lazăr; indirect: Simeon Bărnăuțiu și T. Cipariu.

Traducerea lui T. Cipariu din Krug (**Elemente de filosofie**, 1861) are o „prefațiune” foarte interesantă din mai multe puncte de vedere:

„Ocasiunea mai de aproape de a scoate la lumină această carte e **reînceperea unui curs de filosofie, care dela 1848 pân'acum**

se încetase și a cărui încetare așa de **amar** era simțită de toți carii știu să prețuească înalta valoare a acestei **științe divine**. Noi credem însă, după sterilitatea literaturii române pe acest teren, cumcă chiar și din acest punct cartea-ne va fi binevenită.

„Opul însă mai întreg e numai traducțiune după un manual german al autoriului numit pre titlul cărței și carele începuse a se traduce și de d. Lauriani. Numai cât noi fum constrânși a rescinde numeroasele consemnațiuni de literatură filosofică, mai mult germană, cu carile sunt încărcate mai toate paginile opului originariu, și pentru că una literatura așa străină nu poate avea mult folos pentru Români, și iarăși pentru că edițiunea noastră e mai deaproape destinată pentru școală.

CU PRILEJUL UNUI PROGRAM STUDENȚESC

Învățământul superior din România suferă de multe și mari neajunsuri. Deși el are o vechime egală cu învățământul de celelalte grade, totuși față de el nu s'a arătat nici odată o solitudine statornică nici din partea conducerii școlare și nici chiar din partea corpului didactic superior, în totalitatea lui. Altfel cum s'ar explica împrejurarea că până la 1922 nici n'a existat în Ministerul de Instrucție un organ special, care să se fi ocupat de organizarea și de îndrumarea specială a acestui învățământ, ci el era înglobat în Direcția învățământului secundar. Nu știu dacă va mai fi fost în vre-o țară din lume anomalia, ca aca-cerile universităților să le diriguiească profesorii secundari, cum a fost în România până deunăzi.

Bineînțeles, că aceasta nu însemnează că în universități nu s'ar fi lucrat și nu s'ar fi făcut știință. Dimpotrivă, s'a lucrat, și uneori s'a lucrat foarte bine și foarte mult. Ceeace trebuie să adăugăm însă este, că opera săvârșită a fost mai mult a inițiativei personale a unor profesori, iar nu o muncă sistematică, la care să fi colaborat fiecare factor cu maximul de prestațiuni.

Dacă mai adăugăm amestecul politice de partid în viața universităților, cu tot cortegiul ei de urmări, înțelegem și mai bine la ce rol au putut să se ridice în timp de 6-7 decenii cele două așezăminte școlare superioare din România veche. Exemplul universității din Iași, ajunsă un fel de Cenușotcă, este deplin elocvent.

Unul din factorii universitari, cari au fost în permanență ignorați de cătră conducerea destinelor culturale ale țării, a fost studențimea. Dacă pentru clădirile universitare s'a făcut ce s'a putut în cursul timpului, — dacă pentru amenajarea institutelor, laboratoarelor, seminarilor și bibliotecilor s'au alocat anumite sume, — dacă pentru recrutarea și salarizarea profesorilor s'au depus oarecari silințe, — în schimb pentru organizarea vieții studențești nu s'a făcut decât foarte puțin. Nicăiri, în alte țări, studențimea universitară nu ducea o viață atât de imposibilă ca la cele două universități românești. Nici un singur cămin studențesc, nici la București, nici la Iași, nici un rost de o viață socială studențească cu vre-o oarecare tradiție.

Cele două „școli normale superioare“ cari începuseră și în privința socială și în cea culturală, o operă frumoasă, au fost desființate după câțiva ani de funcționare; — dintre societățile studențești doar cea a medicinistilor dacă s'a putut consolida, — încolo zeci și zeci de încercări cari n'au dus aproape la nici un rezultat de remarcă. Nici chiar „Internatul

teologic“ din București n'a reușit să-și stabilească o atmosferă proprie și o tradiție.

Fără a încerca o comparație între viața studențească dela București și Iași și între cea dela universitățile engleze (Oxford, Cambridge ș. a.), sau dela cele franceze și italiene, în școlile lor normale superioare dela Paris și dela Pisa, — putem afirma că chiar și comparația aceea cu viața studenților români dela Viena și dela Budapesta este în defavorul ei. Cele două societăți studențești, „România Jună“ și „Petrul Maior“, au fost pentru tinerimea română din Transilvania și Bucovina adevărate oaze de recreare și întremare națională și socială, cum în România de ieri n'a existat caz analog.

După războiu situația s'a mai îmbunătățit într-o câțiva. O serie întreagă de căminuri studențești s'au deschis în ambele orașe universitare, unde cel puțin nevoile materiale ale tinerimei sunt într-o câțiva ajutate. Dar și aici s'a făcut abia un început. Între căminurile studențești de pe lângă universitățile noastre și între colegiile engleze, americane și chiar ungurești este o deosebire mare. Căminurile noastre sunt simple hotele pentru studenți, în vreme ce colegiile amintite, întocmai ca și școlile normale superioare franceze și italiene, sunt institute de educație morală și socială menite a completa educația științifică dată de universități. Suntem deci de parte de unde ar trebui...

Tulburările studențești din ultimii doi ani au deschis într-o măsură mai mare ochii lumii românești asupra studențimei. La Cluj, mai întâi, apoi la București, autoritățile universitare au încercat să-i cunoască mai de aproape nevoile materiale și morale. S'au făcut chestionare, cari au scos la iveală un material de studiu foarte bogat și variat. La București studiarea problemei s'a făcut amănunțit și metodic în Seminarul de Sociologie, Etică și Politică de sub conducerea eminentului nostru sociolog, profesorul D. Gusti. Nu de mult rezultatul acestui studiu a apărut într-o broșură sub titlul *Program studențesc pentru organizarea vieții universitare* (București, Cultura Națională, 1924, 20 pagini; Extras din „Arhiva“ pentru știința și reforma socială).

Acest program însemnează un pas înainte în soluționarea complicatei și vastei probleme a vieții studențești, și din parte-ne dorim ca atâtea și atâtea din postulatele fixate aci, să devie o realitate. Ținem să adăugăm însă că din acest program lipsește tocmai ce ni se pare nouă mai esențial: problema educației morale și sociale a studențimei în colegii, fără de care orice în-

cercare de îmbunătățire radicală este o iluzie. Și mai lipsește încă ceva, și adevărat: nu sunt accentuate nevoile studențimei românești din noile provincii și în special din Basarabia. Ardelenii și Bucovinenii, cari aveau și înainte o tradiție și o conștiință a misiunii lor, mai au pe lângă aceasta universități la ei acasă, în Cluj, Cernăuți, dar Basarabienii n'au nimic din toate acestea. Inzestrați cu o cultură care va purta încă multă vreme, în mod fatal, un timbru străin, refractari în mare măsură față de spiritul românesc, ei sunt aruncați în babilonia internațională a Bucureștilor fără nici o perspectivă sigură de îndrumare bună în cele suflătești. Dacă pe lângă universitățile actuale nu se vor face colegii speciale pentru studenții basarabeni, unde să li se dea o îndrumare părintească potrivită cu sufletul lor, singură știința pe care li-o dau universitățile noastre va fi, încă decenii întregi, incapabilă să facă din ei factori culturali cari să poată schimba spre bine viața atât de agitată astăzi a țării noastre. Studenții basarabeni, așa cum o duc ei astăzi în orasele noastre universitare, vor rămâne și pe mai departe străini de idealurile noastre și se vor feri de noi: ei vor continua să vorbească între ei numai rusește, și prin aceasta se va întârzia peste măsură procesul de unificare sufletească de care vorbim atât de des, dar pentru care nu lucrăm aproape deloc sistematic.

O. Ghibu.

CURIOZITĂȚI

De câțiva ani, americanii întrebuințează cu succes betonul armat la construcția caselor de bani (lăzi) și a mobilălor de siguranță. Ceva mai mult, unii fabricanți s'au hotărât, în ultimul timp, să construiască case de bani (lăzi) făcute complet din beton armat.

Marele avantaj al acestor case este că nu pot fi tăiate cu flacăra de aceti-len cum au fost tăiate de curind atâtea case de oțel.

Casele de bani făcute din beton armat sînt formate dintr-o armătură foarte solidă alcătuită din fiare în formă de spirală. Fiecare spirală este înco-lăcită în celelalte. Totul e pus într'un cofraj (tipar) de fontă între pereții cărui se toarnă betonul, format dintr'un amestec de pietriș foarte tare și ciment. După priza betonului se desface cofrajul și rămâne lada făcută exclusiv din beton armat.

M. St.

O REFORMĂ A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PE BAZE SOCIOLOGICE

(Scrisori din Capitală)

Insemnările acestea săptămânale, pe care un Bucureștean le va oferi regulat cititorilor acestei reviste, au un singur rost. Fără pretenții de savant-lăc ele vor căuta să înfățișeze faptele cele mai însemnate și ideile mai caracteristice din mișcarea socială contemporană, așa cum ele se manifestă în societatea românească, a cărei structură particulară n-o cunoaștem în de ajuns, a cărei dezvoltare n'am cercetat o și stabilit-o precis, și mai ales ale cărei nevoi și aspirații n'am încercat a le defini înțelegându-le, și justifică apropiindu-ni-le.

Insemnările acestea vor căuta în același timp să fie sugestii fericite pentru trezirea interesului față de problemele sociale mai generale și să creieze, pe cât cu putință atmosfera spirituală necesară înțelegerii și soluționării lor. Punând fie care eveniment în cadrul său natural de dezvoltare normală, vom înlesni privirea vieții sociale ca un tot unitar și armonios pe care nu-l stăpânește nici determinismul fatalist, dar nici libertatea instinctivă și anarhia, căci legile societății sunt legile naturii corectate și adaptate ființei omenești, pentru al cărei progres au conlucra deopotrivă energia mecanică ca și energia organică, forța oarbă ca și conștiința.

Centrul și locul cel mai de seamă din mișcarea socială contemporană a României, nu numai a Bucureștilor, îl constituie desigur activitatea așa de rodnică care se desfășură de „Institutul Social Român”, ajuns pe drept să fie socotit ca îndreptarul și izvorul celor mai însemnate idei care frământă azi omenirea și națiunile. Alături de conferințele săptămânale cu privire la politica externă și în special problemele actuale în legătură directă și imediată cu Liga Națiunilor, conferințe care au loc într-o atmosferă cu adevărat apuseană în fiecare Duminică la Fundația Carol I, secțiile, economică, juridică de politică externă și sociologică ale Institutului Social dezvoltă o activitate din cele mai rodnice.

De un deosebit interes socotim a fi mai cu seamă programul comunicărilor organizate de secția sociologică în vederea discutării principiilor generale ale unei reforme a învățământului pe baza științelor sociale și strîngerii materialului informativ necesar unei atari opere, care așa cum a fost concepută și cum e dusă metodic și cu stăruință va fi cu adevărat un model de reformă socială.

Cele 15 comunicări fixate pentru anul acesta sunt considerate ca premergătoare și introductive deci, lucrărilor din

anul viitor și tratează trei categorii de probleme. Întîia: reformele recente ale învățământului în străinătate despre care au vorbit pe rând Dnii N. Petrescu, reforma învățământului anglo-american; T. Vianu reforma învățământului german, R. Ortiz, reforma învățământului italian, și St. Zeletin un referat asupra reformei învățământului francez. A doua: principiile generale ale reformelor învățământului la noi, despre care urmează să vorbească Dnii dr. C. Angelescu, ministrul Instrucției Publice care va explica noul proiect de reformă elaborat de d-sa; P. P. Negulescu, proiectul de reformă din 1922; S. Mehedinți legislația școlară din 1918, și I. Rădulescu-Pogoneanu, istoricul învățământului românesc până la 1918. Al treilea, problemele speciale ale reformei din punct de vedere al științelor sociale, și despre care au vorbit până acum Dnii C. Marinescu, învățământul istoric, I. Nisipeanu, Școala muncii și St. Zeletin, învățământul sociologic, urmînd să mai vorbească Dnii Fl. Stefănescu-Goangă, despre Îndumarea profesională; P. Andrei, învățământul moral, J. N. Angelescu, învățământul economic, și probabil D. Gusti despre învățământul cetățenesc.

Conform programului complet al cercetărilor, la anul se va discuta în chip deosebit de larg reforma diferitelor grade de învățământ: universitar, secundar profesional, primar. Se vor stabili astfel în linii generale materiile de învățământ și metodele de predare, corespunzătoare principiului pus la baza întregii reforme, adică sociologizarea învățământului, pe care a expus-o într'un chip atât de clar și de pregnant d. Șt. Zeletin în comunicarea sa.

După ce a dat doi ani de-arîndul oamenilor politici și opiniei publice românești cea mai întinsă informație asupra reformei Constituției, sugerînd și soluțiile mai potrivite înprejurărilor dela noi, și asupra doctrinei partidelor politice, Institutul Social Român a organizat pentru anul acesta o activitate mult mai vastă. Pe lângă ciclul prelegerilor publice de politică externă fiecare secție lucrează la elucidarea cîte unei probleme de politică socială. Astfel, secția juridică discută asupra unui nou cod penal; secția economică-industrială despre un plan de înfrumșetare și modernizare a Bucureștilor; secția de politică externă, recent constituită, a izbutit să determine învierea asociației naționale pentru Liga Națiunilor; iar secția sociologică a organizat un ciclu deosebit de interesant de comunicări cu caracter strict științific asupra unei reforme radicale a învățământului nostru.

De aceea voi căuta să dau o idee despre felul cum se înțelege această reformă, relevînd ideile principale din comunicarea Dnui prof. St. Zeletin care a izbutit să pună jaloanele și să indice planul întregii opere.

Astfel, Dsa a spus cam acestea:

Școala românească n'a ieșit încă din stadiul frazeologiei naționale: noi vorbim mereu de un învățământ românesc național, însă în practică împrumutăm mereu reformele școlare străine. E vremea să trecem la fapte și să stabilim formula unui învățământ național scosă din nevoile noastre sociale proprii.

Mai întîi, ca democrație, țara noastră are nevoile oricărui Stat democratic în primul rînd aceia de a da cetățenilor o *pregătire profesională*, și apoi aceia de a le da o *pregătire politică*; cea dintîiu cere o inițiere a tinerei generații în științele naturii, cea de a doua cere o inițiere în *științele societății*. Astfel orice democrație trebuie să aibă un învățământ sintetic, constînd din studiul naturii și studiul societății; acesta din urmă însă trebuie să stea pe planul întîi întrucît și pregătirea politică a cetățenilor tinde să aibă în democrațiile actuale un rol mai mare decît pregătirea profesională. Aceasta e cea ce dă învățământului democrație un caracter sociologic.

Și cum România nu este o democrație în abstracto, ci un Stat democratic concret, ea are nevoi proprii cari cer și o formulare proprie a acestui program general de învățământ democratic. Cari sunt deci nevoile noastre sociale speciale ce alcătuiesc problema momentului istoric actual și cer îndrumarea învățământului în sensul lor?

Dezvoltarea României moderne a fost atât de vertiginoasă încît structura socială a mers cu mult înaintea structurii sufletești: cea dintîiu a devenit modernă, cea din urmă a rămas arhaică, rurală. Deaci s'a născut, un conflict între sufletul nostru și mediul nostru social: sufletul se năpustește înoptriva mediului, îl „critică”. De aceea cultura noastră face critică socială, și aceleși noștri face critică socială, și același lucru îl face și școala: ea învrăjbește ele vor trăi.

Menirea școlii este însă tocmai diametral opusă: școala trebuie să „solidarizeze” sufletele tinere cu instituțiile lor sociale. Crearea acestei solidarități între sufletul nostru românesc și societatea noastră modernă este tocmai problema istorică a momentului de față, și spre rezolvirea ei trebuie îndrumată și școala.

În acest scop, baza și esența învățământului românesc trebuie să fie alcătuită de sociologia României moderne, adică istoria socială a instituțiilor noastre de azi. Căci pentru ca tinerile generații să se solidarizeze sufletește cu

instituțiile sociale actuale ele trebuie să cunoască aceste instituții, anume, să le cunoască în mod causal, ca tot atâtea necesități istorice. Intreaga noastră materie de învățământ va deriva deci causal din acest scop și va servi atingerii acestui țel final: *educația cetățenească sau solidarizarea sufletului cu mediul social prin cunoașterea științifică a acestui mediu.*

De aceea materia învățământului român va cuprinde: a) societatea română modernă ca bază; apoi b) societatea română veche, c) societățile vechi și moderne apusene și d) societatea antică; toate acestea în ordine causală. Ca discipline auxiliare: a) elemente de economie, b) de drept, c) de politică și știință de stat și d) de sociologie generală. Alături de acestea vor fi admise și științele naturii treptat, în măsură ce ele vor fi cerute de procesul de industrializare al țării noastre.

Materia aceasta de învățământ pare a da formula națională specială a șco-

alei române. Ea tinde să realizeze ceea ce putem numi „naționalizarea școlii”: *îndrumarea învățământului român în spirit românesc pe baza nevoilor noastre sociale naționale.*

Acesta ar fi rezumatul luminoasei și interesantei comunicări a D-lui Zeletin. Ea constituie desigur una din cele mai fericite și mai rodnice sugestii ce s-au putut produce în ultimul timp în acest domeniu terorizat de pedagogia formalistă oficială. În jurul osăturii acesteia admirabile se poate adăuga cărămidă după cărămidă pentru a ni-se da construcția solidă și sănătoasă de care avem atâtea nevoie în dezvoltarea noastră normală: *reforma școlii românești care trebuie să fie continuarea și întregirea celui proces de afirmare națională care în politică a început la 1877 cu declararea neamului, iar în economie la 1881 cu întemeierea institutului național de emisiune.*

G. Vlădescu-Răcoasa.

UN PROGRAM BIOPOLITIC

Viața noastră de azi este aservită mediului extern. Singura nizuință este de a stăpâni materia și în lupta aceasta individuală, colectivă, socială de a domina asupra materiei, întrăm tot mai adânc în stăpânirea ei, jertfim fără considerațiune tot ce avem mai scump. Politica economică conduce azi viața individuală și de stat, în jurul capitalului — materia se ridică și pier existențe, se ridică și pier state.

Dar o atare politică economică exagerată cu toate urmările ei este calea cea mai sigură spre degenerare. În centre de industrializare este progresiv proletarizată populațiunea rurală, singura sursă nepătată de energii, iar centrele urbane, cu exigențele unei civilizațiuni și activități istovitoare sunt mormintele generațiilor cu calități superioare. Economia și cultura ei aservită, atrăgătoare prin perspectivele sclipitoare, prin îndestulirea pe care-o promite, fără a-o da vreo dată, sunt dușmanul de moarte al celei mai scumpe avuții ale unei țări, al capitalului biologic uman. Avuția unei țări nu este aur, petrol, păduri etc., ci cantitatea și calitățile cetățenilor. Ei hotărăsc în lupta pentru existență. Forța numerică asigurată prin o natalitate urcată și reducerea mortalității, calități superioare fizice, morale, intelectuale, asigurate prin trecerea nepătată ori perfecționată a patrimoniului creditar din generație în generație, garantează viitorul unei națiuni.

Acest capital uman deci, grija pentru el, pentru viitorul lui, trebuie

să fie fundamentul programului de activitate al fiecărui stat cu propășirea lui trebuie să fie armonizate toate celelalte ramuri de activitate în stat. Economie și cultură nu pot fi scop ci numai mijloc pentru ca statul să-și poată îndeplini optimal îndatoririle față de capitalul uman. În loc deci de politică economică dominantă — o biopolitică, un program de activitate și o organizațiune în stat, care are ca bază și scop capitalul biologic uman prezent și viitor.

Această biopolitică nu se poate întrona decât după o reformă radicală a concepției de viață individualistă, corolarul firesc al materialismului. Rostul nostru în viață nu este individual, nu avem dreptul să dispunem liber de noi înșine, căci suntem numai o părticică în șirul generațiunilor, determinați în toate calitățile noastre prin moși și strămoși și cu singurul drept de existență de a continua șirul generațiilor și de a preda patrimoniul primit cel puțin neștirbit urmașilor noștri. Acestea este rostul principal al vieții noastre, o lege fundamentală biologică, ce domină toată viața și față de care a păcătui înseamnă sinucidere. Aici individualismul nu are loc. Acea lege biologică ne indică clar, că elementul biologic prin care ne îndeplinim rostul vieții noastre este familia și nu individul, iar ca formațiune genetică superioară națiunea și nu societatea. Familia și prin ea națiunea trebuie deci să fie obiectul biopoliticei. Dela Constituție începând până la ultima lege și regulament trebuie să respecte acest principiu.

În afară de realizarea celui scop biologic, în condițiuni optimale statul trebuie însă să mai garanteze încă, și aceasta atât în interesul îndestulării, fericirii individuale cât și al realizării scopului biologic, ca fiecare cetățean să afle condițiunile de existență, pen-truca, în conformitate cu aptitudinile sale, să poată crea valori pozitive. A crea este fericirea individuală, o fericire care tot mai rară devine în urma mecanizării vieții de azi.

Statul deci prin politica sa va trebui să garanteze realizarea acestor două probleme, una biologică, ce vizează în primul rând viitorul și una complectantă individuală care interesează prezentul, prima dominată de legile eredității, a doua realizabilă — în afară de fondul ereditar — mai bine cu concursul unei bune stări și al unei culturi adecvate.

Cantități și calități generațiilor viitoare, îndestulării individuale prin creare de valori pozitive, vor trebui aservite politica economică, culturală, financiară. În mod logic trebuie sănătatea publică să fie preocuparea principală a conducerii statului.

Organizarea sanitară însă va trebui să iasă din cadrele înguste ale medicinei curative și ale unei igiene preventive rău pricepute. Prima interesează în mod trecător numai individul bolnav, a doua se adresează tot individului ca membrul unei colectivități. Rămâne însă încă domeniul extrem de important atât pentru prezent cât și pentru viitor, atât pentru individ, cât și pentru familie, al plăgilor sociale, a căror combatere nu se poate face numai cu mijloace medicale ci trebuie să tindă prin educațiune la recunoașterea importanței, sfînteniei valorilor biologice pozitive, față de exagerarea dăunătoare a importanței materiei și în fine rămâne domeniul atât de vast și puțin lucrat al igienei națiunii, a eugeniei, care vizează viitorul, combate cauze de degenerare, cari nu sunt numai infecțiuni și intoxicațiuni, ci tinde la garantarea forței numerice, și la ridicarea nivelului calitativ prin selecțiune. Evident, aici conștiința și disciplina națională vor fi conducătoare. Rolul medicinei va fi egalizat în importanță cu acel al educațiunii. O educațiune, care nu va fi însă numai o înmagazinare obositoare de cunoștințe abstracte în parte inutile, o hipertrofie a intelectului în dauna fizicului și a caracterului, ci va garanta o dezvoltare armonică între trup, suflet și intelect, dând fiecărui individ posibilitatea, a se valida optimal în interesul națiunii. O politică rațională a așezărilor va garanta cadrele mai prielnice de existență din punct de

vedere administrativ și economic, un contact intim cu toate resorturile fundamentale va ușura realizarea programului biopolitic.

Sigur că un atare program ca și modul de realizare nu se poate expune în câteva cuvinte. Cu toată evidența principiilor schițate, de altcum vechi, cu toată necesitatea unei realizări urgente, vor trebui încă multă luptă, multe suferințe, până vom scăpa de mentalitatea morbidă de azi, comodă pentru cei ce-o exploatează, narcotizantă și ademenitoare pentru

masa celor cărora li-se impune și cari sunt brutal exploatați, până vom fi pătrunși de adevărul, că strămoșii noștri nu au trăit și nu au suferit numai pentruca noi să distrugem ce ei au creat și să ne batem joc de jertfele lor, până vom fi pătrunși de simțul de răspundere și datorie față de urmașii noștri, de demnitatea supremă care ni este dată de a fi în primul rând români.

Dr. IULIU MOLDOVAN,
profesor la Univ. din Cluj

A L C O O L I S M U L

PRODUCȚIA ȘI CONSUMAȚIA ALCOOLULUI ÎN TRANSILVANIA.

Durere, ne lipsește datele privitoare la producția și consumația de alcool din întreaga Românie. Chiar și pentru Transilvania am putut afla numai date sumare, cari

totuș au o valoare informativă netăgăduită. Iată datele fostului Rezort de Finanțe și a Direcțiunii Generale care i-a urmat pentru intervalul dela 1 Sept. 918—31 Aug. 922.

	IN	HEKTOLITRE	GRAMA
	S'a fabricat	S'a folosit în industrie și denaturare	Rămas liber pentru consum
1 Sept. 918—31 Aug. 919	4,453,955	619,315	3,834,640
1 Sept. 919—31 Aug. 920	16,343,014	892,038	15,450,976
1 Sept. 920—31 Aug. 921	12,919,299	782,140	12,137,159
1 Sept. 921—31 Aug. 922	14,800,359	1,269,551	13,530,808
Total în 4 ani	48,516,627	3,563,044	44,953,583

Cantitatea aceasta de alcool etilic s'a fabricat numai în fabricile din Transilvania (în special în orașele Arad, Brașov, Cluj, Dej, Oradia-mare, Sf. Gheorghe și Timișoara.) Din aceasta cantitate o mică parte s'a exportat, iar partea cea mai mare s'a consumat în Ardeal sub formă de țuică, lichieur și rom.

Dacă considerăm, că în medie țuica fabricată de crâșmari abia trece de 10° vedem, că în mediu fiecare locuitor a consumat anual cel puțin 20 kg. de țuică. În aceasta medie sunt cuprinși și copiii, femeii, abștinenții etc. încât pentru populația, care consumă efectiv alcool, cantitatea aceasta medie este desigur mai mare decât 40 kg. pe un locuitor. Și aceasta statistică privește numai consumația de țuică fabricată din spirt, și nu și consumația țuicei și rachiuilor fabricate la căldări mici.

Afară de țuică și rachiu s'a mai consumat o cantitate mare de vin și bere — ca să. nu vorbim decât de formele principale de consumație a alcoolului.

Din încasările fiscoi pe anii 1919—22 putem deduce asupra consumației de vin și rachiu în cifre aproximative. Credem că sun-

tem aproape de adevăr, dacă presupunem, că consumul de rachiu a fost de circa 15—20% iar a vinului de 30—35% din cantitatea țuicii fabricate din spirt.

Dacă nu avem date precise asupra consumului de vin, am putut totuș afla date interesante asupra berei. În cursul anului trecut, numai fabricile din Transilvania au pus în consumație peste 12,000,000 hl. gr. bere. Revine deci în medie pe un locuitor peste 2 hl. gr. bere pe an.

Consumația alcoolului nu arată tendință de scădere, ci din contră, de urcare acestei urcare se datorește în prima linie sporirii numărului brevetelor de spirt în așa măsură mare, încât în medie la 200—300 locuitori revine o crâșmă (În orașe la 125—150 locuitori.)

Răspândirea alcoolismului este atât de alarmantă în Transilvania, încât guvernele viitoare nu se vor putea opri la formula la care se opresc acum comisiile pentru reglementarea producției și a consumației de alcool, ci va trebui să pregătească terenul pentru introducerea cât mai urgentă a complectei prohibiri a alcoolului.

Asupra acestei probleme vom reveni cu date.

Dr. S. M.

RECENZII MEDICALE

„Problema gușei și cretinismului în România“ de Dr. Liviu Câmpeanu. — Cluj, Tipografia Ardealul, 196 pagini.

Indemnul de a ne ocupa cu o chestiune medico-socială în coloanele „Societății de mâine“ este motivat de faptul, că problema gușei are un aspect social foarte pronunțat, întrucât această endemie atinge peste 20 de mii de oameni, cari în majoritatea cazurilor constituie un balast pentru familia și societatea din care fac parte și cari sunt obligate să suplinească prin propriile contribuții inconvenientele rezultate din capacitatea de muncă diminuată a acestor oameni infirmi sau insuficient desvoltați fizicește și intelectualicește. Studiul drului Câmpeanu, clădit din sinteza științifică a unui bogat material statistic, clinic, biologic și experimental este menit să aducă pe tapet problema endemiei de gușe din România, problemă care până acum nu s'a pus decât în mod sporadic și accidental, fără să fie privită ca o chestiune de importanță medico-socială generală.

Din bogăția datelor statistice din lucrarea drului Câmpeanu redau unele cifre interesante: din totalul de 76 de județe, gușa se întâlnește în 55. Numărul comunelor afectate de gușe sau cretinism este de 875, dintre cari 30 de comune urbane. Cele mai mari cîmburi de gușați sunt în Ardeal și Bucovina, unde endemia este concentrată în anumite regiuni; pe de altă parte în vechiul regat gușa atinge un număr mai mare de localități. Proporția de gușați dintre bărbați și femei e de 10:11. În genere endemia e în descreștere în toată țara, descreștere lentă dar evidentă.

În ceea ce privește etiologia gușei, cauzele sunt multiple și au dat loc la un șir nesfârșit de controverse. Aerul, alcoolismul, climatul, alimentația, situația economică, configurația geografică au fost considerate rând pe rând ca factori gușogeni ca și apa, al cărui rol este încontestabil.

După considerațiuni de ordin tehnic operator și după ce ne comunică rezultatul cercetărilor biologice asupra glandei tiroide, lucrarea drului Câmpeanu se încheie cu un rezumat în franțuzește al valorosului studiu, care este tot așa de interesant pentru medici ca și pentru toți cei ce se ocupă cu problemele medico-sociale.

Dr. Voinea.

În editura „Drei Masken“ din München a apărut decurând o lucrare de o deosebită importanță pentru noi românii și anume o *colecție de muzică populară din Maramurăș*, datorită d-lui Bela Bartok (Volksmusik der Rumänen von Maramurás) (230 pag., 4°). Lucrarea face parte, ca al patrulea volum, din colecția de muzică comparată odată de dd. Carl Strump și E. M. von Harnostel sub titlul: *Sammelbände für vergleichende Musikwissenschaft*.

D. Bartok, profesor la Academia de muzică din Budapesta, este cunoscut publicului românesc nu numai prin compozițiile și concertele date de d-sa în diferitele orașe mari ale Transilvaniei în ultimii ani, ci și ca autorul celei mai bune colecții de cântece populare românești din județul Bihorului publicată în 1913 de Academia Română.

După aprecierile specialiștilor d-sa nu este un simplu folklorist al muzicii sau un oarecare compozitor și virtuos al pianului, ci este unul din cei mai mari muzicieni ai timpului nostru, apreciat ca atare și în apus.

Faptul că un astfel de om se ocupă de muzica noastră populară cu atâta stăruință căutând să o facă cunoscută și în străinătate, trebuie să ne pricinuiască o reală bucurie.

Dar bucuria noastră este întunecată și de o întristare. Involuntar ne vine în minte ideea de ce un astfel de om, care de sigur că ne iubește, este lăsat să alege cu doinele și cu jocurile noastre prin Germania, spre a le publica acolo, și de ce nu se găsește o instituție românească să i le tipărească? De ce Academia Română, care i-a publicat primul volum, n'a continuat să-i editeze și restul, și de ce ea nu l-a însărcinat cu ceea ce a făcut în Bihor și în Maramurăș, să întreprindă pentru țara întreagă? Sau dacă Academia Română, din lipsa de fonduri, nu a putut face acest lucru, de ce nu l-a luat asupra sa ministerul Artelor? Datoria acestuia ar fi fost de a-l determina pe d. Bartok să se așeze la noi în țară și de a-i da toate posibilitățile și toate mijloacele materiale pentru a putea întreprinde o operă largă și sistematică de adunare a muzicii populare din toate provinciile noastre? Se aruncă atâtea milioane pentru lucruri de a doua mână; de ce nu s'ar gândi cei chemați și la salvarea și punerea în valoare a marilor comori cari astăzi s'ar mai putea strânge din gura poporului, dar cari mâine vor fi date uitării prin progresul civilizației noi, atât de străină și contestabilă în acelaș timp?

Îmi spunea, mai deunăzi un profesor basarabean: „la noi se lucrează tot

anapoda. Avem la Chisinau trupă de operă și de operetă subvenționată cu nuștii câte milioane de ministerul artelor, pe seama evreilor, iar pentru sufletul bietului moldovan nu se dă nici o lescăie. Nu numai că nu se adăogă nimic la ce ni-a mai rămas românesc de pe urma apăsării rusești, dar și aceasta ni se slăbește.“ În adevăr, în Basarabia pier pe capete comorile simfoniciei naționale autohtone. D. G. Giulea, profesor la universitatea din Cluj, care a strâns la 1918 un mănunchiu de poezii populare din Basarabia, redă în prefața volumașului „Din literatura populară de astăzi a Basarabiei“ (București, editura societății „Coresi“) convorbiri pe cari le-a avut cu tineri basarabeni dela cari a adunat doine și cântece: „Moldovinești puțuntel cântă la noi, — îl spuneau aceștia. Di când o vinit rumânii, ne-am dat cu cântece rumânești și le-am uitat pe aiestea moldovinești.“

Scoala urmată și contactul cu orașele (servitoare; cârciume; serbări etc.) duc la sate, în noile provincii, o mulțime de cântece noi, dintre cari multe sunt bune și frumoase, — dar această năvală implică în acelaș timp și marea primejdie a scoaterii din circulație a vechilor cântece, pe cari, în special tinerii, nu le mai cântă. Vorba lui Eminescu:

Și cum vin cu drum de fier

Toate cântecele pier.

Dar cei chemați, dacă nu pot im-

piedeca un proces mai mult sau mai puțin firesc, sunt datori să păstreze cel puțin vechile monumente ale sufletului național. Ministerul Artelor ar trebui să organizeze un serviciu special pentru colecționarea poeziilor, cântecelor și dansurilor românești până încă nu e prea târziu. Peste zece ani opera aceasta va fi tardivă.

În serviciul acestei idei, d. Bartok ar putea fi un element nespus de prețios, și deaceia ne facem o datorie din a interveni pe lângă d. ministru Lapedatu și a-l ruga să îmbrățișeze cu toată sollicitudinea ideea din chestiune.

Revenind la colecția de Muzică populară românească din Maramurăș a d-lui Bartok, ea se prezintă în condiții din cele mai bune. O introducere de 28 pag. analizează elementele muzicii populare românești și stabilește diferențele „dialecte muzicale“ din Transilvania, după care urmează 8 pagini de observațiuni asupra unor singuratiche cântece cuprinse în volum. Textul propriu zis al cărții îl formează cele 209 cântece și jocuri fonografate de d. Bartok și tipărite azi pe note, cu text românesc, apoi pe alte 30 de pagini se publică poeziile populare paralele în românește și în traducere germană. Lucrarea se încheie cu un tablou alfabetic al localităților în cari au fost colecționate cântecele și al persoanelor dela cari ele au fost auzite, și cu un al doilea tablou al melodiilor.

Din prefață aflăm că d. Bartok mai posedă material pentru încă un volum. Va apărea și acesta tot în Germania?

O. G. G. G.

R E V I S T E Ș C O L A R E

1. În Craiova apare de șase ani *Gazeta școlii*, revistă a corpului didactic primar. Pentru a lua contact cu felul de a vedea al dascălimei oltenesti, credem că cetirea ei este de recomandat. (Prețul numărului este 4 lei; abonamentul pe an 40 lei; administrația: Craiova, Sf. Apostoli, No. 61) Ultimul număr (nr. 3-4) susține, de exemplu, că, dacă din 30.000 de învățători ar fi deputați — vreo 100, aceasta nu însemnează că școalele ar rămânea — pustii; că școalele elementare de meserii sunt prețioase; că, dacă un preot trebuie să slujască la 3-4 sate, cum se întâmplă pe acolo, ce școală ar mai putea face el? că, înființându-se clasele primare V-VII, la aceste clase ar putea funcționa ca dascăli și titrați universitari; și că — țărânul nu este așa de dornic de carte, precum se zice. Cazul povestit de d. Gh. Dunăre merită a fi reținut:

„Luând în discuție pe satean — dela început trebuie s'o spunem, că nici pe jumătate nu-i adevărat dacă afir-

măm că sateanul nostru are mare dragoste pentru școală. Ceeace ne-a făcut să ne pronunțăm prea de grabă, calificându-l astfel, sunt cele câteva localuri de școală ridicate de când cu comitetele școlare. De aci, decurg toate laudele și dragostea pentru el. Ei bine, domnilor, trebuie să fim drepiți și să nu ascundem nimic din defectele noastre, căutând a ne înșela pe noi înșine și pe alții. E drept că s'au făcut câteva localuri de școală, dar nu ne-am întrebat niciodată în ce fel s'au făcut. Cum a fost primit învățătorul și cu ceilalți membri ai comitetului școlar la ușa sateanului când strângeau ofrande? Ca să nu lungim prea mult vorba, vreți să știți cum se fac aceste localuri de școală? Răspunsul precis și care nu mai suferă nicio desmințire, este acesta: *cu banca*. Numai învățătorul săracul știe cu câte sudori se poate clădi o astfel de școală! În comuna C. locitorul I. V. B. a strigat în gura mare în mijlocul mulțimei, spre a fi auzit de grupul de cinci învăță-

tori cari se aflau în apropiere: „*Invățătorii, să se ducă dracului, să-și facă școală dacă le trebuie!*” Cu un cuvânt, sătenii sunt refractari învățământului.

2. *Revista generală a învățământului* se întemeiea într-un moment în care s'a părut că partidul conservator îngăduia abusul școlar. Sp. Haret a cerut colaborarea junimiștilor și a făcut o revistă de energie. Aici nu avem nici loc, nici nevoie să scriem și cum a evoluat; și ce îndemnuri au rămas depe urma ei. Acum a reapărut, cu vigoare chiar. Și despre această revistă credem că este indispensabilă pentru toți cei ce se ocupă cu intere-

sele școlare ale națiunii. Autoritățile școlare, bibliotecile școlare găsesec în ea un mijloc de orientare asupra ideilor pedagogice care agită mai ales lumea școlară superioară din regat. (Abonamentul pe an este 150 lei; numărul costă 12 lei). Temele principale cu care revista s'a ocupat dela reaparație (anul XII) sunt următoarele: Întelesul și originea școlii active. Reforma învățământului secundar. Științele fizico-chimice în învățământul secundar. Metoda activă (cu aplicațiuni la istorie). Biologie și cultură. Educație și sănătate. Activitatea practică în școala activă. Etc.

lui adunat ban cu ban, cu multă și grea muncă este mai greoiu, mai calculat, dar în același timp mai propriu ca să fie investit, mai ales că afacerile pe picior erau monopolizate de cele două capitale ale fostului imperiu: Viena și Budapesta.

Numai așa se poate explica faptul că imediat după războiu, începând deja la 1919, s'au creat adeseori cu mari riscuri întreprinderi și fabrici pentru diferite industrii și industrializări agricole. Dacă sub raport financiar nu întotdeauna au fost toate aceste creațiuni cele mai norocoase — sub raportul producției indigene toate aceste rămân tot atâți pivoți de producție. Nu arareori se aud explicații care ar părea naive, dar în fond fac dovada unui avansat patriotism:

— Nu e important cine a riscat capitalul fondator — important pentru țară este că s'a găsit astfel de capital, ca să dea țării un nou mijloc, o nouă fabrică, o nouă întreprindere prin care se mărește producția.

Capitalul din Basarabia, pare că încă nu s'a putut bine fixa în economia națională fie în urma caracterului său social, fie în urma stărilor excepționale, ce domnesc acolo chiar și până azi.

Cu foarte puține excepții, toată munca și toată truda în Basarabia se reduce la afaceri de pe o zi la alta.

Așa privită chestiunea Capitalului din Țara noastră — chiar și numai sub aceste două aspecte — concluziile nu trebuie să se rezume la constatarea că suntem săraci în capital ca țară agricolă și ca urmare singura noastră scăpare este apelul la capitalul strein.

Înainte de toate trebuie să fie îndrumat capitalul ce-l avem deja pe căile cerute de întregirea neamului și consolidarea țării sub raport economic. Și numai pentru lipsurile ce mai avem, să oferim cadre de muncă și posibilități de producție capitalului strein. Serierea aceasta de sigur n'o înțelegem să fie făcută cu gândurile ascunse sau cu lipsa de tact a actualului sistem de guvernare.

Mai ales că și sub raportul muncii și al celorlalți factori de producție — situația ce o avem ca țară, nu diferă prea mult de aceea a capitalului, schițată aici.

V. C. O.

CAPITALUL ȚĂRII NOASTRE

Ca ori care țară agricolă suntem și noi săraci în capitalul rulant și permanent dispus pentru investiții de lungă durată.

În lipsa de mari centre industriale, agricultura intensivă prea adeseori reclamă, ca să-și asigure rentabilitatea, investiții pentru industria agricolă sau trebuie să-și ia asupra-și riscuri și sarcini financiare inerente transporturilor mari sau exportului.

Cum aceste adevăruri sunt la îndemâna ori cui — și soluția este la îndemână: apel la capitalul străin.

Când aceasta soluție pare unora prea simplistă — o mai complică sau o completează cu fel și fel de lozinci, cuprinzând asigurări de majoritate și conducere, patrimoniu de majoritate și conducere, patrimoniu de bogății naționale, înglobare în structura politicii noastre economice etc.

Privind însă lucrurile mai deaproape, ni se pare că această chestiune a capitalului necesită de dezvoltarea noastră economică, are și alte laturi mult mai complicate.

Căci în țara noastră se plimbă și se libovește mult capital — din care o mare parte însă și-a creat, prin o anume tradiție, numai drepturi de rentabilitate și nici un obligament la sacrificiu — nici cel puțin pentru dobânzi pe un anumit period de timp.

Sub acest raport se pot distinge la noi în țară patru feluri de capital:

Capital românesc — ca sumă cel mai mic, cam 10—15%, gata la clădirea sau chiar și la jerfa eventual cerută de clădirea edificiului și chiar a vieții noastre economice, ca țară și ca neam.

Capital național — cam 20—30% — în perpetuă căutare de afaceri

rentabile, cum s'ar zice „pe picior” — de obicei asigurare prin legături personale, prin guverne, prin prin informații la timp sau prin influențări creatoare de conjuncturi.

Urmează apoi capitalul cetățenilor streini de neam sau de tradițiile și aspirațiile țării — cam 30—40 la sută — care nu s'au putut sau nu se pot încă îngloba în structura statului național.

Acest capital, ca și capitalul național în perpetuă căutare de afaceri „pe picior”, nu prea alege mijloacele ca să-și asigure cu orice preț rentabilitatea imediată, și d'aceia, cu prea puține excepții, nu e constructiv.

Numai în măsură mai mică — vreo 15—20% — avem capital strein, neimobilizat în industrii și instalații (ca la petrol sau mine) care vine și fuge pentru conjuncturi și după gradul de siguranță, ce i-o oferă legile și interesul de guvernare în practică.

Privită chestiunea capitalului din țară sub altă latură — s'ar putea distinge următoarele însușiri caracteristice — chiar după provincii și nu după deținători:

În vechiul Regat, unde sursele și posibilitățile de câștig au fost de pe vremuri mai abondente, în urma îmbogățirii solului și a sub-solului, care necesită mari sondaje și noroc — caracterul capitalului e mai fragil, mai ușor și se fe-rește prea adese de imobilizări sau investiții cu caracter mai îndelungat. Așa se poate explica lipsa industriei agricole și a altor industrii propriu zise, care de altcum aveau toate condițiile date (industria forestieră, chimică, mașini etc.) și în vechiul Regat.

În Ardeal, Banat și Bucovina — capital izvorînd din străduinți de lungi tradiții și în majoritatea

Se pare că opera lui Otto Bauer: *Revoluția austriacă* merită multă atenție și la noi. Dintr'un mare raport despre ea (de Fr. F. G. Kleinwächter) reiese că este făcută dovada despre exactitatea soluției ce-o admiseseră numai socialiștii (la 1899) prefacerea monarhiei într'un stat federativ de țări naționale. Mai departe reiese că numai Ungurii au făcut imposibilă soluția și că, prin urmare, numai ei sunt răspunzători — ori au meritul — că lucrurile s'au desvoltat precum se știe. Viena ar fi putut să-i sdrobească dela 16 Septembrie 1903 (ordinul pe armată dela Chlopy) până la Februarie 1906 (disolvarea parlamentului prin Fejérvár); dar Viena nu a înțeles că ar fi putut mântui țara octroând o lege electorală și dând unui parlament cu o minoritate maghiară prilej să întocmească țara cum ar fi voit. Germanii nu cunoșteau bine stările din Austria și își legară soarta de acest stat copt peirei. În surprinderea generală și mai ales din cauza lipsei de pregătire a tuturor partidelor socialiști au putut să ea direcția politică și puterea, cu aprobarea venită mai întâi dela naționalii-germani (în 4 Octombrie 1918) și apoi dela creștinii sociali (în 9 Oct. 1918). Partidele burgheze, lipsite de gândire, umără acum docil pe — socialiști. Manifestul împăratului din 16 Oct. 1918 a sancționat numai fapte împlinite. Și astfel republica se primi cu unanimitate. Decăderea economică, cu care atunci niciun partid nu ar fi putut să lupte, a compromis deci pe socialiști. Capitalismul înălță iarăși capul (1919—1921) și burgheziile tind iarăși să stăpânească asupra proletariatului. Otto Bauer însuși concede că republica nu constă numai din lucrători, ci și din țărani și că lucrătorii nu pot guverna contra burgheziei, și țărănilor. De aceea a fost cu puțință un echilibru de puteri. Concluzia lui Bauer este că starea de echilibru nu satisface pe nimeni definitiv; că în ce se poate guvernă numai prin compromisuri; și că și în Austria o revoluție nouă va trebui să aducă la putere o singură clasă responsabilă de ducerea înainte a — republicei. Unei serii de revoluțiuni, criticul burghez i-ar preferi o serie de evoluțiuni, care nu le prevede, însă, nici el. — Cetitorul român o poate urmări în scrierea lui Bauer: cum s'au produs o parte din cauzele care au dus la întemeierea Dacoromâniei; și cum se desvoltă în Austria ideile moderne ale republicanismului democratic înclinat bine spre socialism.

— *Tuturor cititorilor noștri le dorim de ss. Paști: sărbători fericite și le spunem: Hristos a 'nviat!*

TARA OLTULUI

Undeva, la poale de munți înalți, pe margini de ape limpezi, își întinde trupu-i neted și frumos o țară, căreia din vechime i-se zice Țara-Oltului. Vânturile nu-i turbură liniștea, soarele a îndrăgit-o pe semne, că răsare și-apune lângă hotarele ei. Chiar ea e vrăjită de frumusețile cu cari a înzestrat-o firea și rade, neștiutoare, ziua, când vede legănarea holdelor dese, verdeața ierburilor și dîmpezi-meia apelor, cari o răsfată; adoarme, visătoare, noaptea, în poveștile aceleși ape, cari îi șoptesc în murmur în dragostea tainică a codrilor de brazi... Dacă ai vreodată fericirea să fii pe vîrf de munte când soarele răsare roșu în diminețile de vară, ți-se pare că ai înaintea ta o mireasă voalată sfioasă să priviască fața marelui îmbujorat de dor... Căldura apelor îi împumută atunci un vîl de ceață străvezie... Și, poate, că vor fi amurguri frumoase și pe aiurea, de pe aici vîzduhul își lasă serile așa de lin și așa de colorat, parcă s'ar revărsa râuri de miresme...

Nu e mirare că streinii călători au numit țara aceasta — „țara visurilor.“

Munți și olt, străjeri încredințați de fire, o iubesc deopotrivă. Munții își strâng poalele ca să-i înmulțiască arăturile și se îndreaptă cu amenințări îndrăznețe spre cer. Oltul sapă stăruitor la dealurile Ardealului, parc'ar vrea să-și mute matca mai la vale, să mai lărgiască hotarele țărișoarei pe care o știe prea strîmtă pentru hărnicia oamenilor cari o locuiesc. El îi iubeste, că-i cunoaște de copii mici; le cunoaște moșii și strămoșii... De mult, încă din vremurile turburi, când pămîntul nu-și asezase neamurile între granițe hotărîte, ori și mai de mult, de când „marea veche“ se seca sub razele soarelui, el vede statornic acelaș neam mîngîindu-i valurile și perpetuându-și odraslele, azi, ca și'n vremurile de poveste...

Doamne, câte ne-ar mai spune munții aceștia și Oltul acesta, al nostru, — când ar sta să-le povestească pe toate!... Ne-ar povesti liniștit și convingător de vremi pe cari nu le știm cu limpezime și pe cari zadarnic se încearcă învățații să-le adeverească sau să-le contrazică. Ne-ar spune că nu există colț de lume românească, în care *ființa românească, odată cristalizată ca atare*, să se fi putut păstra și desvolta mai la adăpost și cu mai mulți sorți de izbîndă, decât acest șes de subt „munții zăpezilor.“ Că pe-aici, oarde sălbatice nu și-au năpustit lăcomia, jefuind truda locuitorilor, ci mamă dacă și tată roman și-au încredințat în tăcere și în iubire unul-altuia soarta și-au început să împletiască

un leagăn, în care avea să doarmă descălecătorul Țării-Românești...

... Ne-ar povesti munții și apele acestei țări tot cât cearcă să cuprindă, în câteva priviri, un ochiu fugar peste întinsul țării — Oltului!...

George Șerban.

TURDA

Din năzuințele curate ale câtorva suflete însetate mai mult după frumos și după bine, în vechiul înțeles al cuvîntului calocagathia, încă din cei dintîiu ani de stăpînire românească, a luat ființă, în orașul Turda o societate corală, sub denumirea de „Societatea corală română din Turda“. Această societate din care fac parte aproape toți intelectualii din Turda în număr destul de considerabil, prin activitatea desvoltată în scurtul timp de abia 2—3 ani, cu drept cuvînt însemnează un adevărat triumf al culturii și superiorității noastre în acest colț de țară, întrecând cu mult societățile străine similare, cu un trecut de câte o jumătate de veac.

Societatea condusă de un harnic și talentat, dar modest profesor de muzică dela Liceul Regele Ferdinand, dl. Ioan Caranica, în frunte cu un vrednic comitet, pe lângă contribuția de educație artistică-muzicală într'un mediu fără tradiții muzicale, în scurt timp s'a afirmat și o altă foarte prețioasă importanță, prin rolul social ce-l are.

E o adevărată plăcere să vezi zi de zi, într'o frumoasă întrecere, aproape pe toți intelectualii convenind la instructive și distractive repetiții de cor și să ascuți cum se întrupează pe buzele lor cîntecul românesc tot mai sonor, tot mai precis, tot mai plin de armonie.

Cele trei concerte publice, aranjate cu un fast impozant în timpul din urmă, sunt o grăitoare dovadă. „Sezătoarea“ lui T. Brediceanu, această fermecătoare creațiune a muzicii noastre naționale, a găsit, în „Societatea corală din Turda“, un bun și priceput interpret... Repertoriul de cîntece curat naționale în concertul al doilea, aranjat în toamnă, a fost o sărbătoare a geniului nostru național-poporal.

Aceleași cuvinte de laudă trebuie să le spunem și despre Concertul religios, aranjat la 19 I. c.

Programul însuș vorbește dela sine. Las altora sarcina de-a aprecia valoarea acestui concert.

TEODOR MURĂȘANU

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMANALE

„Aceasta este ziua care o au făcut Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim înfrînșă.”

„Ziua Învierii, să ne luminăm popoară, Paștile Domnului Paștile, că din moarte la viață și de pre pământ la ceriu, Hristos Dumnezeu ne-au trecut pre noi, ceice cântăm cântare de biruință”

„Ceriurile dupre cuviință să se veseliască și pământul să se bucure și să prăznuiască lumea cea văzută toată și cea nevăzută că Hristos s'au sculat, veseliea cea veșnică.”

„Ziua Învierii, și să ne luminăm cu prăznuirea și unul pre altul să îmbrățișăm și să zicem fraților și celor ce ne urăsc pre noi: să iertăm toate pentru Înviere, și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcând și celor din mormânturi viață dăruindu-le.”

Din troparele Învierii.

Alegeri bisericești. Din Banat și din Țara-Bârsei vin proaste vesti că la alegerile pentru sinoadele bisericești s'a pus chestia politică, ce nu are a căuta în biserică. Confirmarea din Țara-Bârsei o aduce Gazeta din Brașov (nr-ul 41), după care în 24 de parohii s'au dat numai 1323 de voturi, adică în cifră medie, 55 de voturi de o biserică. Gazeta se întreabă deci: „Oare câți parohieni cercetează casa Domnului în alte Dumineci, când nu se fac alegeri?” Dar aceasta este altă chestie; acum ne ocupăm de alegeri: Noi cerem ca autoritățile competente, ale bisericești, trebuie să aducă aminte preoțimei că democratismul constituțional-bisericesc nu s'a întemeiat pentruca partidele politice să-l batjocurească. Fenomenul raportat este regretabil mai ales acum când ne apropiem de unificarea bisericească.

Știința germană. D-l N. Iorga a explicat pentru ce la congresul de bizantinologie din București nu a chemat pe învățații nemți distinși chiar în această știință.

„Intr'o vreme când antagonismele naționale se adaog la o veche ignorare reciprocă erijată în sistem, o adunare ca aceasta, la care am poftit pe toți aceia cari, într'un gând definitiv de pace și de colaborare, recunosc tratatele pe care se sprigină izbânda dreptului național, sperând că nu e departe ziua când, recunoscându-l toți, își vor putea întinde toți mâna, este un paș important spre realizarea

acestei noi și adevărate istorii a civilizațiilor care va putea fi mână Biblia modernă așteptată pentru un nou avânt al ideologiei de muncă frățească.” (Din „Neamul Românesc”, nr-ul 86).

Sășii și Malthus. Vorbind despre legile populației, Dr. H. S. face, în Deutsche Tagespost (nr-ul 30) o aplicație la poporul său. Deși ea se perde într'un articol științific, o descoperim ușor; și o cităm ca reflexiune justă: „Germanii din Ardeal au pierdut pas cu pas din puterea lor de stat. Înălțurarea ce amenință învățământul german caracterizează în forma cea mai clară impotența în stat a Germanilor ardeleni. Adevărata primejdie a vieții germane în România constă însă, tocmai în faptul că apărarea se va manifesta parte prin emigrare — ca expresie a lipsei de pământ — parte în sporirea mărginirii nașterilor. Dacă după această înfringere a voinței spre viață va urma și o cădere a energiei interne sufletești atunci căderea la vale se va grăbi și mai mult.” Sășii își studiază cu stăruință și știință toate fenomenele vieții lor; și ajung uneori la concluzii pesimiste, ca cea citată, Cum ei posed toate metodele științifice, noi nu avem nici un rost ca sfetnici: ei numai ca registratori ai rezultatelor cercetării lor!

Sărbători și alcool. Nici odată n'am văzut de sfintele sărbători ale Învierii Domnului atâta sălbătăcie de moravuri ca în anul acesta, aici în Cluj. În ambele zile ale Paștilor ungurești, dar mai ales în ziua a doua, prin piața și prin străzile principale ale orașului nostru zeci și zeci de grupuri de tineri de pela mahala și probabil și de prin satele vecine, se hărjoneau, beți turtă cântând și vociferând ca'n cea mai ordinară cărciumă. Trăsuri încărcate cu feciori de o jovialitate respingătoare se întâlneau la rândul lor, cu grupuri de pedestri, de parcă am fi fost la niște antice bachanale monstre...

Triste perspective.

Revenire la Italia. La București s'a început, sub auspiciile noului „Institut Italo-Român” de sub președinția d-lui Ramiro Ortiz, o frumoasă propagandă pentru cunoașterea culturale și limbii italiene. O serie de câteva conferințe cu subiecte din domeniul vieții spirituale a Italiei, a început săptămânile din urmă și paralel cu ele, s'au des-

chis și cursuri serale pentru învățarea limbei fraților din țara noastră de origină. Se vorbește cât mai mult de o „revenire la Italia”, ceea ce pe noi ne bucură în modul cel mai sincer.

Liga Culturală la Suceava. În anul acesta Liga culturală își va ținea congresul ei la Suceava, în Bucovina, în zilele de 4-6 Maiu.

Este pentru întâia oară când această veche și merituoasă societate naționalistă, care a luptat timp de un sfert de secol pentru realizarea unității noastre naționale, descalecă pe pământul unei provincii desrobite și prin silințele ei...

Socialiștii români despre Basarabia În chestiunea basarabeană, care (drept vorbind) nu este o chestiune, ci un fapt istoric nerevocabil, socialiștii sunt, ca și noi, naționaliști. De aceea ne este plăcut să reținem mărturia *Tri-bunei socialiste* din Cluj, care scrie (13. IV.):

„Cererea de astăzi a Rusiei, de a se face un plebiscit în Basarabia, nu are însă nicio valoare morală. Afară de faptul că Rusia n'a respectat autodeterminarea poporului georgian, chestiunea plebiscitului pentru România nici nu se poate pune astăzi. Chestiunea plebiscitului se putea pune numai în momentul alipirii Basarabiei de România, când Basarabia a fost reluată dela Rusia. România, căreia Rusia i-a răpit, printr'un rapt clasic, Basarabia, avea dreptul să ceară un plebiscit pentru reluarea Basarabiei. Din punct de vedere democratic, și pentru a evita pe viitor orice discuție, avea și datoria s'o facă; dar astăzi, după ce de șase ani Basarabia face iarăși parte integrantă din România, Rusia nu are nici un drept să ceară plebiscitul, nici măcar dreptul istoric al raptului făcut de regimul țarist. Căci dreptul pe care și-l putea aroga o Rusie țaristă unitară, nu și-l poate aroga o republică federativă, în care nici una din părțile ei componente nu are nici un drept asupra Basarabiei, pentru că n'a stăpânit-o nici odată. Ucraina nu poate revendica Basarabia, pe care n'a stăpânit-o nici un moment, iar Republica rusă nu poate face dintr'ânsa o colonie a tuturor republicilor federate. Chestiunea Basarabiei, din punct de vedere teritorial, nu mai poate fi astăzi o problemă internațională. Problemă internațională nu mai poate fi astăzi decât tratamentul minorităților din această regiune, față de care, o spunem sus și tare, au păcătuțit toate guvernele românești.”

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

„Revista Economică“ prețioasa publicație a asociației băncilor românești „Solidaritatea“ a împlinit 25 ani de existență. Din acest prilej, conducerea de azi a „Solidarității“ și „Revistei“ reprezentate prin dd. Ion I. Lapedatu și Vasile Vlaicu au pus la îndemâna publicului un foarte elegant și bogat număr iubilare, cuprinzând 224 pagini.

Articole dd-lor Constantin Pop, Dominic Rațiu și Vasile Vlaicu ne dau date și reminiscențe prețioase asupra începuturilor și trecutului „Revistei Economic“ precum și asupra frământărilor vieții bancare a românilor ardeleni și bănățeni — până în zilele noastre. Discursul din parlament al d-lui Ion I. Lapedatu „La chestiunea finanțelor țării“, studiul d-lui Sabin Cioranu asupra „Contocurent“-ului și informațiile d-lui Emil A. Chiffa asupra „Industriei noastre textile“ formează prețioase izvoare de cunoștințe și informații în materie economică.

Extrem de importantă și un admirabil început este „Evidența“ comercianților, industriașilor, meseriașilor și altor profesioniști români întocmită de d-l Vasile Vlaicu. Felicităm conducerea de azi a „Revistei Economice“ și recomandăm cu căldura atenției publicului revista și numărul ei iubilare.

Uniunea patronilor și marilor industriași din Ardeal și-a ținut de curând adunarea generală anuală, în Cluj.

Uniunea face parte din U. G. I. R. dela București și are în fruntea ei, ca președinte pe d. dr. Farkas Moses (Renner), și ca secretar gen. director pe dr. pe d. dr. Böszörményi.

Raportul asupra anului industrial 1923 prezentat adunării generale ne-a surprins și în conținut și mai ales în ton — tocmai în urma faptului că la conducerea efectivă și imediată nu se află nici un singur român; numai în comitet sunt câțiva români.

Reproducem câteva specimene din acest faimos raport:

„In anul acesta nu s'au găsit instituții financiare ca Banca Centrală, Banca Agrară, Banca Generală, care cu ajutorul capitalurilor, pe care înainte de acea cointeresele agrare, instituțiile financiare și particularii le au acumulat în altă parte, au înființat aproape din nimic întreprinderi ca: Industria Sârmei, „Iris“, Fabrică de porțelan, Fabrica de potcoave, Fabrica de sticlă, Unirea fabrică de

bonboane, Minele de cărbuni din Valea Agrișului, Locuința română din Baia mare, etc.“.

Acest pasaj constituie dovada unei cutezanțe jignitoare și ridică un colț de perdea după care se pot întrezări credințele și aspirațiile minoritarilor industriași ajunși la conducerea unei puternice organizații a industriei din Ardea afiliată la Uniunea generală a industriei din București.

După acestea — raportorul Uniunii prezintă situația industriei din Ardeal în culori dezastruoase aruncând fraze și aprecieri, ce se bat în capete cu adevărul situației de fapt. În concluzie afirmă că întreaga industrie e pe doaga morții — și doar „speranța i-a mai rămas“ în viitorul, în care se vor realiza principiile pe care le schițează.

În aceeași tonalitate e ținut și „programul de muncă“ prin care se prevede continuarea organizării și „să facă autoritățile să înțeleagă că se slăbesc pe ele însuși, atunci când împiedică industria“, apoi „vom lupta contra vexaturilor, nu vom suferi ca transporturile de mărfuri, chiar la noi în apropierea frontierei să fie mai rele ca înăuntrul țării“, „vom pretinde soluționarea crizei de numerar și un alt lung șir de pretinderi, etc.“.

Știm și noi greutatea cu care luptă industria noastră în urma politicii actualului sistem de guvernare dar credem că e de datoria noastră să fixăm că nu acest ton și nu astfel de aprecieri deschid căile spre mai bine și mai puțin spre o sinceră colaborare.

Pentru agricultură. A fost promulgată legea comerțului cu semințe. În sensul dispozițiilor acestei legi se vor relua măsurile de pază pentru eliminarea și stăpînirea cuscutei (râia) din trifoiu, lușernă și raplă și în viitor se vor vinde aceste semințe numai cu plomba institutelor chimice ale statului.

În același timp s'a promulgat și legea asupra protejării sericulturii în întreaga țară.

Dar tot în zilele acestea guvernul a dovedit că nu se poate desbăra cu una cu două de amestecul nenorocit în producția și valorificarea cerealelor; din nou a reintrodus prețurile maxime și regimul pâinei cu extracțiuni determinate ale făinei.

Pentru procurarea animalelor de prăsilă a fost ordonat creditul de 110 milioane lei, repartizat: pentru Ardeal și Banat 60 mil., pentru Muntenia și Basarabia câte 21 mil., pentru Moldova 10 mil., pentru Bucovina 5 mil., și pentru Dobrogea 1 milion.

Cu cumpărările de reproductori în

Elveția au fost încredințați d'd. prof. G. Constantinescu și S. Piepteanu din vechiul regat. Cunoscătorii zootehnici de aici, se vede că nu știu franțuzește...

În jurul tarifului vamal continuă debaterile în comisia superioară vamală. Cum aprecierile celor interesați și tradițiile biurocratice nu pot fi puse la puse la punct — întreagă discuția lăncezește asupra unor articole de import, luate mai mult la întâmplare.

Nici după îndelungate discuții nu s'a putut fixa linia de conduită după care să se stabilească care produse și industrii din țară necesită o protecție vamală și în ce măsură poate fi menținută și fiscalitatea la aceste tarife și la vămi în general.

Într'un singur caz ne-am putea împăca și cu această cărceală; dacă imediat s'ar face pregătirile necesare ajutate de largi discuții publice, care ar da nota unui nou regim vamal potrivit cu situația economică a țării întregite.

Târgul financiar. În săptămâna dela 17—23 crt., tranșările la bursă și întreg târgul financiar au fost în o acalmie aproape neîntreruptă, din pricina sărbătorilor sf. Paști catolice.

În lipsa cotărilor din străinătate, Leul nostru și-a păstrat aproape neschimbată media cotașilor din săptămâna premergătoare.

În târgul de devize aceeași situație. Efectele și acțiunile puțin căutate.

În același timp însă specula cu bani particulari se continuă tot mai nerușinat, cu deosebire acum când băncile nu pot oferi credite largi.

Dobânzi de 3-4% la lună amenință să fie judecate favorabil de către cei ajunși la strâmtoare.

Tratatul româno-ungare s'au terminat la București, semnându-se la Ministerul de externe următoarele convențiuni:

Protocolul de procedură civilă și drept privat.

Protocolul restituirii actelor de stare civilă.

Acordul restituțiilor privind suma de 640 mii lei aur pe care o va plăti Ungaria în locomotive.

Convenția asupra depozitelor, datoriiilor și creanțelor particulare.

Convenția fundațiunii Gojdu.

Convenția pentru repartizarea averilor județelor, orașelor, satelor de frontieră.

Ajustamentul financiar relativ la asigurări și acordul comercial pe baza națiunii cele mai favorizate, având două anexe: una reglementând transitul la frontieră, cealaltă traficul local la frontieră.

Convocare

A acţionarii societăţii „Cărămidăria Oraşului Cluj” prin aceasta sunt convocaţi la

a VII-a adunare generală ordinară,

care se va ţine la 30 Aprilie 1924 în Cluj, în localul societăţii (Calea Regele Ferdinand 36-38) la orele 11 a. m. pe lângă următoarea

ORDINE DE ZI;

1. Raportul direcţiunii şi al cenzorilor asupra gestiunii anului 1923.

2. Statorirea bilanţului pe anul 1923 şi hotărâre privitor la absolutul direcţiunii şi a cenzorilor şi împărţirea profitului curat.

3. Modificarea statutelor în conformitate cu deciziunea Ministerului de Industrie şi comerţ No. 102822/1923.

4. Alegerea membrilor direcţiunii pe trei ani şi cenzorilor pe un an.

La aceasta adunare numai acei acţionari îşi vor putea exercita drepturile lor cari şi-au depus acţiile până la 28 ct. orele 12 la „Banca Agrară” sau la „Banca Ardeleană” soc. pe acţii Cluj, sau la Institutul Comercial pe Credit Cluj.

Raportul direcţiunii şi Bilanţul sunt puse spre vedere publică din 22 crt. în localitatea societăţii (Calea Regele Ferdinand No. 38.)

Cluj, la 19 Aprilie 1924.

Direcţiunea.

Convocare

Domnii acţionari ai societăţii anonime române pentru industria ceramică „Iris” se convoacă prin aceasta la:

a II-a adunare generală ordinară,

care se va ţine în 30 Aprilie 1924 în Cluj, în localul societăţii (Calea Regele Ferdinand No. 36-38) la orele 11½ a. m. cu următorul:

PROGRAM:

1. Raportul Direcţiunii şi al cenzorilor asupra gestiunii anului 1923.

2. Stabilirea bilanţului pe anul 1923 şi hotărârea cu privire la absolutul direcţiunii şi a cenzorilor, precum şi împărţirea profitului net.

3. Modificarea statutelor în conformitate cu deciziunea Ministerului de Industrie şi Comerţ 102822/923.

4. Alegerea unui membru în consiliul de administraţie cu mandat de 1 an.

5. Alegerea cenzorilor pe 1 an.

La aceasta adunare numai acei acţionari îşi vor putea exercita drepturile lor cari şi-au depus acţiile până la 28 crt. orele 12 la „Banca Agrară” s. a. „Banca Ardeleană” s. a., sau la Institutul Comercial de Credit, Cluj.

Raportul Direcţiunii şi Bilanţul sunt puse vedere publică din 22 crt. în localitatea societăţii.

Cluj, la 19 Aprilie 1924.

Direcţiunea.

Automobile Pneumatice Accesorii

EMIL BLAGA

Cluj, Piaţa Ştefan Cel Mare 3

GARAJ:

Strada Avram Iancu 56

TELEFON 56

*

TELEFON BIROU: 270

Depozitul fabricii de motoare „ASTRA” din Arad